

KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL) 3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS (İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI

SOYALP TAMCELİK

Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

1. GİRİŞ

“Kıbrıs'ta, ENOSİS karşıtı yoktur. Kıbrıs Rum halkı, Ada'nın bir bütün olarak Yunanistan'a ilhâk edilmesini istemektedir” (Enosis,1979:3).

Bu iddia, her ne kadar bütün Kıbrıslı Rumlar tarafından kabul edilip, üzerinde ısrarla duruluyorsa da, Kıbrıslı Rumların “propaganda taktikleri” çerçevesinde yanıtılmalarından başka bir şey değildir. Başta Makarios ve hemen arkasından gelen AKEL'in, gerçek bir *istiklâl mücadelesi* taraftarı olduğu bilinmektedir. Aslında bu kişileri, inançlarının kaynağına göre iki grupta toplamak mümkündür:

1. Gerçekte AKEL'in ve Makarios'un ne istediğini tam olarak (*Enosis,1979:3*) bildikleri hâlde, çıkarlarına daha uygun olmasından ötürü, bu görüşü savunanlar;

2. Meydana gelen siyasî boşluklardan dolayı, ittifak halinde olan Rum-Yunan propagandasının, yanıtıcı tesirinde kalanlar;

Aslında Makarios'un, *inançlı ve yeminli bir ENOSİS taraftarı olduğunu kanıtlamaya gerek bile yoktur.*

Diğer yandan AKEL, ENOSİS politikasını akıllıca yürütmüş siyasi bir partidir. Bu nedenle, bu görüşün dışında kalan Kıbrıslı Rumların, “bağımsızlık” ilkesini kabul etmeleri, oldukça kolay olmuştur.

Bunun sebepleri, şu şekilde sıralanabilir:

1. AKEL, “Moskova çizgisinde” görünen komünist bir partidir. Her şeyden önce AKEL'in kimliği ve çizgisi, onun “bağımsızlık taraftarı” olduğuna inandırmaktadır.

2. AKEL, akıllıca bir yaklaşımla, ENOSİS'e daha güzel bir isim bulmuş ve bunu, uluslararası arenada bir slogan olarak kullanmıştır. Buna da “self-

*determinasyon*¹ demiştir.

Gerçeği belirtmek gerekirse, AKEL'in Türklere karşı tutumu, hiç bir zaman düşmanca olmamıştır. Örneğin, tümü veya çoğu, AKEL taraftarı olan yerleşim birimlerinden, Kıbrıslı Türklere karşı herhangi bir saldırı hareketi gerçekleşmemiştir. Çünkü, AKEL'in yönetimi ve liderleri, ENOSİS'e giderken, Türkleri karşısına alıp, mukavemete itmeyecek kadar akılcı davranmışlardır. Onlar, Kıbrıslı Türkleri direnişe yöneltmekle, ENOSİS gayesinin gerçekleşmeyeceğini biliyorlardı.

İşte bu makalenin başlıca amacı, AKEL'in ENOSİS taraftarı bir grup olduğunu ispatlamaktır. Zirâ, AKEL'in ENOSİS taraftarı siyasi bir parti olduğunu, meseleye uzaktan bakanları dahi ikna edilebilirsek, Kıbrıs meselesinin nedenlerini anlatmada, önemli bir aşama elde etmiş olacağız. Bu nedenle AKEL'i kuruluşundan 1966'ya, hatta 1973'e kadar uzanan siyasî bir çizgide incelemeye çalıştık.

2. Sovyet Rusya'nın Beynelmilel Komünizmi Yayma Stratejileri:

Beynelmilel komünizm ve onun müdafisi durumda bulunan Sovyet Rusya, Kıbrıs meselesini, 1954 yılında nâzik durumuyla ortaya çıktığından beri, *Batı âlemini bölme* vasıtası ve bilhassa Doğu Akdeniz'deki *Batı müdafaa sistemini* sarsma, hatta parçalama fırsatı olarak telâkki etmiştir.

Bilindiği gibi Rusya, Avrupa siyasetinde kuvvetli bir rol oynamaya başladığı gündünden beri, Osmanlı Devleti'ni tasfiye etmeyi, ana siyaset prensibi olarak kabul etmiştir. Bu prensibini tahakkuk ettirmek için de devletlerarası münasebetlerin yarattığı imkânlarla göre, üç ayrı yol takip etmiştir. Bunlar sırası ile şu şekilde ifade edilebilir:

1. Osmanlı topraklarını Rus İmparatorluğu'na katmak;
2. İmkân hasıl olduğu takdirde, adı geçen toprakları, Avrupalı devletlerle paylaşmak;
3. Osmanlı arazisi üzerinde muhtar veya müstakil devletler kurulmasını sağlamak ve bu devletleri, günün birinde, kendi himayesi altına almaktır (*Karal,1983:15*).

Yukarıda ifade edilen bu üç yol istikâmetinde Sovyet Rusya, Rus İmparatorluğu haline gelmiş ve bu uğurda yeni stratejiler geliştirmiştir. Rusya, özellikle 1946 yılından itibaren, üç ana istikâmette yayılma çabalarına girişmiştir.

Bu çabalar, İran üzerinden Orta Doğu petroleri ve Basra Körfezi ile Hint Okyanusu, Türkiye üzerinden Boğazlar, Ege Denizi ve Yunanistan üzerinden de Doğu Akdeniz'e yönelmiştir (*Armaoğlu,1989:441*).

Sovyet Rusya'nın, Türkiye üzerindeki toprak talepleri veya rejim ihracı ile

¹ Bir toplumun kendi kendini yönetme hakkı.

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

ilgili çalışmaları, resmî kanallardan yapılmışsa da bunun, resmî Türk kanalları tarafından geri teptiği görülmüştür. Bunun üzerine yeni bir strateji belirlenmiş ve mevcut taleplere karşı, meşruiyet kazandırılmaya çalışılmıştır. Şöyle ki:

Moskova'nın belli başlıca gazeteleri, iki Gürcü profesörün mektubunu yayımlamışlardır. Bu mektupta Ardahan, Artvin, Oltu, Tortum, İspir, Bayburt, Gümüşhane, Trabzon ve Giresun'un Gürcistan topraklarından olduğu iddia edilmiş ve Gürcistan Cumhuriyeti'ne terki istenmiştir (*Sarmay,1988:48*). Böylelikle Sovyet makamları, isteklerini resmî ağızlardan değil de Sovyet basını aracılığı ile Sovyet vatandaşlarının ifadelerini kullanmaya çalışmıştır. Bu taktik, Sovyet Rusya tarafından Kıbrıs'ta da kullanılmıştır. Demokratik toplumun çok sesliliği adı altında sivil toplum örgütlerine, maddî ve manevî olarak her türlü desteği veren Sovyet Rusya, kendi görüş ve isteklerini, mevcut sivil örgütleri kullanarak dile getirmiştir ki, bunlardan bir tanesi de AKEL'dir.

**2.1. Sovyet Rusya'nın Kıbrıs Meselesi'ndeki Stratejisi ve
AKEL'le olan Münasebeti:**

Kıbrıs Meselesi, yalnız Ada'daki iki cemaati veya Türkiye, Yunanistan ve İngiltere gibi üç garantör devleti ilgilendiren siyasî ve hukukî bir mesele değildir. Bu mesele, Sovyet Rusya tarafından, Makarios ve Kıbrıs Rum komünistleri aracılığı ile Türkiye başta olmak üzere Orta Doğu ve Akdeniz memleketlerini, dolayısıyla beynelmilel komünizm karşısındaki müşterek müdafaa teşekkülleri olan NATO ve bütün hür dünyanın güvenliğini tehdit eden bir mesele haline getirilmiştir.

Rus komünistlerinin ustalıklı manevraları sayesinde, Sovyet Rusya, ne Ada'nın Yunanistan'la birleşmesini, ne de meselenin barışsever bir yolla ve Birleşmiş Milletler prensiplerine uygun bir şekilde nihayetlenmesini istemektedir (*Georgalas,1966/327:27*). Ananevî Rus politikasına sadık Moskovalı idareciler, Güney Akdeniz'e doğru Slav genişlemesine daima bir engel gördükleri Yunanistan'ın takviyesini ve Helenizm'in gerçekleşmesini hiç bir zaman istemezler (*Georgalas,1966/327:27*). Aslında Kıbrıs üzerinde ihtilâfın sonsuza dek sürüp gitmesini arzu eden Rus politikacılar, bu meseleyi Balkanlar ve Orta Doğu'daki politikaları için istismar etmek istemişlerdir.

Bütün bunlara istinaden Kıbrıs meselesindeki komünist politikası, şu prensiplere dayandırılabilir.

1. Buhranı devam ettirmek ve Doğu Akdeniz'deki, Batı müdafaa sisteminin dağılması için Kıbrıs meselesini istismar etmek;
2. Gerek kendi kaderini tayin etme prensibinin uygulanmasına, gerekse Yunanistan, Türkiye ve Ada'daki halkların temsilcileri arasında, anlaşma ile meselenin barışsever yoldan hâlline mani olmak;
3. Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini engellemek;
4. Muhakkak bir hâl tarzı olarak Kıbrıs'ta “tamamen bağımsız, bağlantısız ve

tarafsız” bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurmaktır (*Tevetoğlu,1966/5:2,3*). Kurulması düşünülen bu devletin, ne Yunanistan ve Türkiye, ne de NATO ve Batı âlemi ile irtibatı olmalıdır.

Moskova'nın düşüncesine göre, bu devlet, komünistler tarafından “*ilmi sosyalizm'le*” beslenmiş bir Rum çoğunluğu ile Türk azınlığı (!) arasındaki düşmanlık, ekonomik, siyasi ve sosyal meseleler gibi çözümü imkânsız güçlükler karşısında kalacağından ve Atlantik Paktı camiası ile münasebetini kesmiş bulunacağından, komünizmin kucağına düşecektir. Bu takdirde, pek kuvvetli olan Kıbrıs komünist partisi AKEL'e, çeşitli yollardan ulaşacak *Sovyet yardımı* ile, Kıbrıs'ı yavaş yavaş ve kolaylıkla, Arap dünyasına uzanan bir Sovyet köprüsü, bir başka deyişle “*Akdeniz Kübasi*” haline getirebilecektir.

Ne kadar ilginçtir ki, bu gerçeği Kıbrıs Türk basını, çoktan beri fark etmiş ve bununla ilgili birçok makale neşretmiştir. Bununla ilgili olarak Mim Varoğlu'nun 7 Aralık 1949 tarihinde İstiklâl gazetesinde yazdığı makale, dikkate şayandır. Şöyle ki:

“Adayı ilkâk değil, hatta muhtar bir hâle getirmekte çok tehlikelidir. Çünkü bu surette, Akdeniz'deki demokratik cephede aşikâr olarak bir gedik açılmış olacak ve çok kıymetli bir üs olan Kıbrıs adası, doğrudan doğruya komünistlerin ileri bir karakolu haline gelmekten, katiyen kurtulamayacaktır” (Varoğlu,1949:2).

Aslında Batı âlemi de bu tehlikeyi görmüş ve ona göre çeşitli tedbirler almıştır. Özellikle A.B.D., Türkiye ve Yunanistan'ı NATO'ya almakla (1952), Sovyet Rusya'nın ihraç etmeye çalıştığı beynelmilel komünizme, set çekmeye çalışmıştır. Gerek Türkiye, gerekse A.B.D.'ni harekete geçiren en önemli hadise, Rusya'nın desteğini almış Kuzey Kore'nin, Güney Kore'ye saldırmasıdır. Türk ve Amerikan yöneticileri, genel strateji içinde Kore saldırısını Orta Doğu saldırısının takip etmesiyle, Türkiye'nin de Kore'nin durumuna düşmesinden endişe etmişlerdir. Bu bağlamda Türkiye, Kıbrıs meselesinde belirleyici bir rol üstlenen Sovyetleri, bu meseleyi Orta Doğu'daki yayılma faaliyetinin bir yansıması olarak değerlendirmiştir. A.B.D. ise, Ada'nın tek yanlı olarak Yunanistan'a ilhâk edilmesine, prensip olarak karşı çıkmıştır. Zirâ, Tom Ireland adındaki bir Amerikan gazetecinin ifade ettiği gibi, Kıbrıs, Yunanistan'a ilhâk edilirse, Ada'ya komünizmin geleceğini iddia edilmiştir ki, bu iddia oldukça gerçekçidir. Buna göre Tom Ireland, Kıbrıs meselesinin hâlli hakkında şöyle demiştir.

“Ada'nın Yunanistan'a ilhâkının bahis konusu olamayacağı aşikârdır. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhâki hâlinde, bu topraklarda komünizm yerleşecektir. Türk cemaatinin mücadelesinde haklı olduğuna kaniyim. Bu mücadele devam etmelidir (Halkın Sesi Gazetesi,1955:3).

Bütün bunlar ifade edildikten sonra Sovyet Rusya'nın, gerek AKEL gerekse Kıbrıs'la olan ilişkilerine bakmakta, büyük fayda vardır.

Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmadan hemen önce ve ondan sonraki devrede

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

AKEL'in, Moskova ile sıkı bir ilişki içine girdiği bir gerçektir. Kıbrıs komünistleri, Sovyet Rusya'yı sık sık ziyaret etmişler, Budapeşte radyosunda her gün Rumca olarak Sovyet propagandası yapılmış ve Kıbrıs komünistleri, kendi hareketlerini Küba'daki Kastro İhtilâli ile bir tutmaya başlamışlardır. 1960 Ekim'inde Papaioannu, Moskova'da Sovyet İnkılâbı'nın 43. yıldönümü toplantısına katılmış ve ertesi ay orada yapılacak 81. Komünist Parti Konferansı için de ikâmetlerini uzatmışlardır. Kıbrıs komünistlerinin organı olan Haravgi (Şafak) gazetesinde Kasım ayında çıkan bir başyazı, Moskova Konferansı'nın neşrettiği beyannâmeyi övmüş ve Sovyet Komünist Partisi'nin "*Komünist hareketin öncüsü*" (*Haravgi Gazetesi,1960:1*) olarak selâmlamıştır. Gazeteye göre bu beyannâme, "*bütün dünyada barış uğrunda yapılacak yoldaşça mücadele için bir saik teşkil etmektedir*" (*Haravgi Gazetesi,1960:1*).

Bağımsızlıktan bu yana AKEL, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran 1959 Zürih ve London Antlaşmaları'nı, self-determinasyon prensibine aykırı olduğu için hiç bir şekilde tanımamıştır. AKEL, özellikle anlaşmaların teminatı altında bulunan İngiliz üslerinin, yeni bir sömürgecilik usûlü olduğundan şikayet etmiştir. AKEL'in Merkez Komitesi, ittifakla aldığı karara göre şöyle demektedir:

"Zürih ve Londra Antlaşmaları, bize gerçek bir bağımsızlık vermediğine göre, Kıbrıs halkının temel hedefi, yine gerçek bir bağımsızlık, Ada'nın silahlardan tecrit edilmesi ve demokratik bir anayasanın kabul edilmesidir" (*Dimokratik Arşivi,1960:3*).

Aslında AKEL'in sloganları, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1960 yılından itibaren, hiç değişmemiştir. Özellikle 1966 Mart'ında, Lefkoşa'da yapılan XI. AKEL Kurultay'ındaki hava, Pravda gazetesinde şöyle tasvir edilmiştir:

"Kongrenin toplandığı büyük salon, Kıbrıs'ın ve halkının tam bağımsızlığı, Ada'daki askeri üslerin kaldırılması ve halkın demokratik hakları için mücadele etmek üzere anti-emperyalist bir birleşik cepheye davet eden, sloganlar ve yaftalarla doluydu" (*Pravda Gazetesi,1966:2*).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana AKEL, Kıbrıs'ın emperyalist sömürgecilerden arınması, ilmi sosyalizme benzer siyasî ve iktisadî bir hayatın kurulması maksadıyla, Sovyetler Birliği'nin ve sosyalist kampın, yapacağı yardımlardan bahsetmiş ve bunun propagandasını yapmıştır" (*Dimokratik Arşivi,1961:281*). Sovyet Nazariyatı ve tatbikatına bakılırsa, AKEL'e göre "*halk demokrasisine*" geçebilmek için "*milli demokrasiye*" ulaşmak gerekiyordu ve bu, komünist inkılâba dayalı bir mücadelenin ilk merhalesiydi. Bundan hareketle AKEL, bir başka deyişle Kıbrıs, anti-emperyalist ve *milli kurtuluş safhasında* olan ve "*milli demokrasiye ulaşacak ülkeler statüsünde*" yer almaktadır.

AKEL, siyasî sahada, özellikle Kıbrıs'ın komünist bloka dahil memleketlerden, iktisadi ve teknik yardım alması ve onlarla mübadele anlaşmaları yapması üzerinde durmaktadır. Ada'nın komünist gazetesi Haravgi de İngiliz üslerle ve

Amerikan muhabere teşkilâtına çatan ve Batılıların Kıbrıs'ı bir nükleer üs haline getirmeye çalıştığını iddia eden, Sovyet propagandasını desteklemiştir. Aynı zamanda bu gazetenin köşe yazarları, Sovyetler Birliği'ni dünyadaki barış mücadelesinin yegâne lideri olarak göstermişlerdir. Buna göre:

“Artık halkın harekete geçmesi ve savaş kışkırtıcısı emperyalistlerin, kitleleri tuzağa düşürmesini önleme zamanı gelmiştir. Barışın yegâne gerçek garantisi, kitleleri tahrip eden nükleer silâhların, tamamen yok edilmesidir. Bu uğurdaki savaşın liderliğini ise Sovyetler Birliği yapmaktadır” (Haravgi Gazetesi,1960:1) demiştir.

Sovyet Rusya ise Kıbrıs meselesindeki tutumu çerçevesinde ilerleme kaydedilmediğini görmüş ve 1962 yılından itibaren, yeni bir strateji çizmiştir.

Bununla ilgili olarak, 1962 yılının Mart ayı ortalarında, Sofya'da sona eren ve Bulgaristan'la Romanya'dan başka Yugoslavya, Yunanistan ve Kıbrıs'ın da katılmış oldukları *“İkinci Balkanlar Arası Antlaşma ve İşbirliği Konferansı”*nın, Bulgar Hükûmeti'nin yetki sınırları içerisinde düzenlenmiş, bağımsız ve bağlantısız bir dış politika hadisesi değildir. Zirâ bu konferansta, Moskova'dan sevk ve idare olunmuş veya bir başka deyişle bir iş bölümü mevcudiyeti sezilmiştir. Nitekim Sovyet Rusya tarafından Bulgaristan'a, komünist olmayan komşuları Yunanistan ve Kıbrıs'a karşı, fazla müsamaha göstermek suretiyle, onların NATO'ya olan bağlılıklarının temeline dinamit koyma maksadını güden, önemli bir vazife verilmiştir (*Mende,1966:25*).

Burada şunu da kaydetmek gerekir ki, Kıbrıs komünistleri, Çin-Sovyet ihtilâfında, açıkça Sovyet tarafını desteklemişlerdir. AKEL'in Merkez Komitesi, umumî heyet toplantısından sonra 29 Eylül 1963 tarihinde, 5.000 kelimelik bir beyannâme neşretmiş ve burada Çin komünistlerini ve onların *“iç harp metodunu”* (*Haravgi Gazetesi,1963:7*) tenkit etmiştir. Beyannâmede, AKEL, gayesinin komünist bir Kıbrıs kurmak olduğunu, fakat bu neticeyi alabilmek için en uygun yolun *“tamamen demokratik ve barışçı metodlar”* (*Haravgi Gazetesi,1960:7*) olduğunu ifade etmiştir. Genel Sekreter Papaioannu da aynı yıl içinde *“bizim partimiz bütün bölücü metodları reddeder ve Sovyet Komünist Partisi ile diğer kardeş partilerin beymelmilel komünist ve işçi hareketinde birliği sağlamak üzere harcadığı gayretleri tamamen destekler”*² diyerek aynı görüşü teyit etmiştir.

Lâkin şunu belirtmek gerekir ki Sovyetlerin Kıbrıs'taki menfaatleri, Rumlarla Türkler arasında daha da kötü durumlar yaratmak ve böylece NATO ittifakının güney kanadını zayıflatmak, İngilizleri Ada'dan çekilmeye zorlamak ve Kıbrıs'ı, herhangi bir NATO üyesi için askerî üs olmaktan çıkarmak ve nihayet Ada'yı Batı yanlısı bir politikadan Sovyet yanlısı bir politikaya çekmekte yatar.

² 3 Mart 1966'da AKEL'in XI. Kongresi'nde Genel Sekreter Papaioannu tarafından yapılan konuşma, yine 3 Mart 1966 tarihinde TASS Ajansı tarafından Moskova'dan verilmiştir... Adams-Alvin, op. cit., s. 13.

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'ne, NATO ihtilâflarında uzman olan Pavel K. Yemoshin'in Sovyet Sefiri olarak gönderilmesi, bu politikanın açık bir delilidir (*Alvin,1966:17*). İşte o zamandan beri Kıbrıs'taki Sovyet Sefareti, kendi propagandasını Beyrut, Şam, Bağdat, Kahire ve İsrail'e nakletmek için AKEL ile birlikte çalışmaktadır.

Yukarıdaki hedeflerine ulaşmak için Sovyet Rusya'nın kullandığı taktik, S.S.C.B.'nin eski başkanı Kruşçev'in, NATO teklifine karşı gösterdiği reaksiyonda görülebilir. 1964 Şubat'ında, İngilizlerin Ada'da barışı tek başına temin edemeyecekleri anlaşıldıktan sonra, NATO tarafından, Birleşmiş Milletler'e, Kıbrıs'ta *beynelmilel bir barış gücü kurulması* için yapılan teklif, Kruşçev'i sınırlendirilmiştir. O zaman Kruşçev, Amerika, İngiltere, Fransa, Yunanistan ve Türkiye'nin hükümet başkanlarına, birer ikâz mektubu göndererek, böyle bir hareketin *"vahim neticeler doğuracak"*, beynelmilel komplikasyonlara yol açacağını söylemiştir (*New York Times/8,1964:2*). Kruşçev'e göre Barış Gücü'nün kurulmasına dair bu teklif, *"bağımsız bir devleti, NATO'nun kontrolüne sokmak için tertiplenmiş, fiili bir işgal"*(*New York Times/8,1964:2*) olarak görmesidir.

Sovyetler Birliği, başlangıçta Rumları desteklemek üzere Makarios'a büyük miktarda silâh ve teçhizat göndermiştir. Lâkin S.S.C.B., karmaşık bir durum arz eden Kıbrıs ihtilâfında, meseleye taraf her kesimi kontrol altına alamayacağını fark etmiştir. Nitekim Ada'da Türk ve Rum cemaatleri arasındaki şiddetli çatışmalar ve Sovyetlerin Ankara ile olan münasebetlerindeki yeni gelişmeler, Moskova'yı bazı taktik değişikliklerine zorlamış ve bu değişiklikler de AKEL'i, Kıbrıs Rumları karşısında, müşkül duruma düşürmüştür.

Mesela AKEL, Kıbrıs'taki Rum milliyetçilerinin gayelerini ve ENOSİS'i desteklemek yolunda müphem de olsa bir tavır takındıktan sonra Sovyet Hariciye Vekili Gromyko, Ocak 1965'teki bir radyo konuşmasında *"Kıbrıs Devleti'ndeki iç durumun, bizzat Kıbrıslıların tayin edeceği bir iş"* (*İzvestia Gazetesi,1965:4*) olduğunu beyan etmiş ve diğer alternatifleri meyanında, *"federal hükümet tarzının seçilebileceğini"* (*İzvestia Gazetesi,1965:4*) telkin ve teklif etmiştir. Bu teklif ve telkin, AKEL'e göre Kıbrıs meselesinin hâlli bakımından, hiç de tutulacak bir yol değildir. Aslında Parti, Kıbrıs Rumları'nı tatmin etmek için Sovyet teklifini tenkit etmek zorunda idi. Fakat Sovyet liderliğiyle arasını bozmasına imkân yoktur. Neticede AKEL, her iki tarafı da tatmin etmeye çalışmış ve bu uğurda oldukça çaba harcamıştır.

26 Ocak 1965 tarihinde AKEL'in Merkez Komitesi bir toplantı yapmış ve bununla ilgili olarak bir beyannâme neşretmiştir. Beyannâmeye göre AKEL, Sovyetler Birliği'nin Kıbrıs için teklif ettiği *"federal sistemi"* reddetmiş ve bu teklifin, prensiplere dahi uygun düşmeyeceğini belirtmiştir. Fakat ne kadar ilginçtir ki, tatbiki imkânsız olan bu fikirlerin, aslında emperyalistlerin *"parçala ve hükümet"* politikasıyla uyum içinde olduğunu ifade etmesidir. Bunun yanı sıra

AKEL'in beyannâmesinde, Gromyko'nun konuşmasındaki “*yabancı müdahalesine muhalif oluşu, yabancı üslerin kaldırılarak, Ada'daki bağımsızlığın ve toprak bütünlüğünün devamını istemesi*” (*The Cyprus Mail,1965:1*) Kıbrıs meselesine katkısı olacağı için oldukça iyi karşılanmıştır. Netice itibarıyla bu beyannâmede, “*Birleşmiş Milletler'de, Kıbrıs meselesini Yunanistan'la birlikte Sovyet Rusya'nın müdafaa edeceği*” (*The Cyprus Mail,1965:1*) üzerinde durulmuştur.

Bununla birlikte 7 Şubat 1965 tarihinde, AKEL'in Genel Sekreteri Papaioannu'nun başkanlığında yapılan olağanüstü bir toplantıda, Papaioannu, Gromyko'nun konuşmasını değerlendirmiş ve bu kararlar ilgili olarak “*Bizim partimiz, Gromyko'nun federasyon teklifini kabul etmemektedir. Fakat Sovyet Rusya'nın bu meseleye, Kıbrıs halkı, karar vermelidir*” (*The Cyprus Mail,1965:1*) demesi, Kıbrıs meselesine, dolayısıyla Rusya'ya yapılan ithamların reddine ve Rusların, Kıbrıs Rum dâvasına daima yakınlık gösterdiğini ispat etmeye çalışmıştır.

Gromyko'nun *federasyon* teklifine karşı, mahcup bir muhalefet edâsı içinde açıklama yapan AKEL, kelimenin tam anlamı ile şok olmuştur. Zirâ AKEL, o ana kadar Sovyet Rusya'ya hep sadık kalmıştır. Dolayısıyla AKEL'in bu küçük direnci, Moskova tarafından hiç de ciddiye alınmamıştır. Kaldı ki Moskova'nın, Türk tezine yakınlaşma stratejisine ve 1965 Ağustos'undan bu yana “*Kıbrıs'ta iki cemaatin mevcut olduğunu resmen belirtmesi*” (*Alvin,1966:20*) Kıbrıs komünistlerini kaale almadığını göstermektedir.

Aslında Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki yakınlaşma, AKEL'i, Yunanistan'daki iç savaş sırasında, komünist partinin durumuna düşürmüştür. Sovyetler Birliği, Kıbrıs politikasıyla Ada'ya bir Türk müdahalesini önlemişse de bu politika, gerek Türk gerekse Rum tarafını hiç bir şekilde tatmin etmediği bilinmektedir. Lâkin Kıbrıslı Rumlar, Sovyet Rusya'nın Kıbrıs politikasındaki ikiyüzlülüğünü farketmiş bulunmaktadırlar. Zirâ, AKEL'in eski Genel Sekreteri Ploritis Servas'ın da işaret ettiği gibi “*AKEL, Rusya'nın, Kıbrıs üzerindeki politikasından farklı düşünmektedir.*” (*Alvin,1966:21*). Fakat yine de Sovyetlerin Kıbrıs politikası, oldukça ihtiyatlı bir çizgide devam etmiştir. Bundan da anlaşılıyor ki Sovyetler Birliği, tıpkı A.B.D. gibi, Kıbrıs meselesinde, iki tarafı birden tatmin etmenin, çok güç olduğunu anlamıştır.

Şunu belirtmekte fayda var ki, AKEL liderleri, Sovyet-Türk yakınlaşmasına ne kadar karşı iseler de, 18 Aralık 1965 tarihine kadar hiç bir ses çıkarmamışlardır. O tarihten bir gün önce, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Güvenlik Komitesi'nin bütün üyeleri, “*Kıbrıs'ın hükümranlığı, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünü tanımasa ve Ada'nın herhangi bir müdahaleye tâbi tutulmasına*” davet eden Yunan tezi lehindeki kararı görüşmüştür. Komite'deki son oylamada,

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

Sovyetler Birliği ve diğer komünist devletler³ çekimser kalmış olsalar da Güvenlik Komitesi'nde, "Kıbrıs'a yabancı müdahaleyi" engelleyen bir de Sovyet teklifi bulunmaktadır. Komünist devletlerin Birleşmiş Milletler'deki bu hareketi, AKEL liderliği arasında soğuk düş etkisi yapmıştır. Bundan hareketle oylamanın ertesi günü, Haravgi gazetesinin birinci sahifesinde şu yazı neşredilmiştir:

"AKEL'in Merkez Komitesi'nin Politbürosu, Birleşmiş Milletler Siyasi Komitesi'nde, dün yapılan oylamada, Sovyetler Birliği ve diğer komünist ülkelerin, 32 tarafsız memlekete ait karar suretine karşı, çekimser kalmasını üzüntü ile müşahade etmiştir" (Haravgi Gazetesi,1965:1).

Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin bu tavrı, AKEL'in Merkez Komitesi Politbürosu ve Kıbrıs komünistleri için tamamen hayal kırıklığına neden olmuştur. Bu davranış, S.S.C.B.'nin, Kıbrıs'ın tam bağımsızlığı hakkında daha önceki beyanlarına aykırı olduğu gibi, Kıbrıs komünistleri arasında, huzursuzluğun artarak devam etmesine sebep olmuştur.

AKEL'in Merkez Komitesi Politbürosu, Kıbrıs'a daha önce önemli maddi ve manevî yardımlarda bulunmuş ve Kıbrıslı Rum komünistleri tarafından da takdirle karşılanmış bulunan Sovyetler Birliği'nin ve diğer sosyalist ülkelerin, sonunda yine Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki 32 tarafsız devletin karar sureti lehine oy vereceğine ve böylelikle Kıbrıslı Rumların, millî tezlerinin destekleneceğine olan inancını, muhafaza ettiğini belirtmiştir (*Haravgi Gazetesi,1965:1*).

AKEL'in bu ümidine rağmen, Sovyet Bloku ülkeleri, Genel Kurul'da reye sunulan karar metnine, yine çekimser oy vermişlerdir. Aslında Sovyetlerin bu davranışı ne Türkleri, ne Yunanistan'ı, ne de AKEL'i memnun etmiştir. Bundan hareketle AKEL'in yaptığı bütün iş, bu meseleyi unutmak ve Sovyetler Birliği'nin, ileride KIBRIS Rumlarını, daha hoşnut edecek bir politikanın takip edileceğini ummaktır.

Daha sonra AKEL Genel Sekreteri Papaioannu ve yardımcısı Andreas Fantis, Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi'nden Suslof ve Ponomarev'le görüşmek üzere 1966 yılının Şubat ayında Moskova'ya gitmişlerdir. Uzun müzakerelerden sonra bir müşterek tebliğ neşredilmiştir. Tebliğde, Sovyetlerin "Kıbrıs meselesinin barışçı yollarla çözülebileceğini ve bunun için de iki cemaatin hak ve menfaatlerin korunması gerektiğine" (*Pravda Gazetesi,1966:2*) inandığı belirtilmiştir. Tebliğin bu kısmı, açıkça Kıbrıs Rumları'ndan ziyade, Türkleri memnun etmek için hazırlanmıştır. Ama AKEL liderleri, Moskova'dan tamamen elleri boş dönmemişlerdir. Zirâ, adı geçen tebliğ'de, Sovyet Rusya'nın Zürih ve Londra Antlaşmaları ile Kıbrıs halkı üzerine empoze edilen bağların kaldırılması gerektiği beyan edilmiştir. Papaioannu ve Fantis, Sovyetlerin, Kıbrıs meselesinde Başpiskopos Makarios'u da samimiyetle tutmadığını anlamışlardır. Nitekim

³ Küba ve Yugoslavya hariç.

Makarios da daha sonraları bir Yunanlı gazeteciye verdiği mülakatta, aynı intibada olduğunu belirtmiştir. Şöyle ki:

“Sovyetler Birliği’nin, bizim, Yunanistan’la birleşmemize yol açacak, hayal çaresine taraftar olmadığına inanıyorum.” (*Kathimerini Gazetesi,1966:1*).

Aslında Sovyetlerin, Türklerle Yunanlılar arasında, tarafsız davranmasından dolayı ortaya çıkan yükü, AKEL’in daha ne kadar taşıyabileceği, ciddi bir mesele ve tartışma konusudur. Zirâ, Sovyetler Birliği, Türklerle olan münasebetlerinden hiç bir şekilde fedakârlık etmediği gibi, öbür taraftan AKEL’in, ENOSİS’i gerçekleştirmesinde en önemli engel olarak ortaya çıkmıştır.

1942’den 1974 yılına kadar geçen süre zarfında hadiseler göstermiştir ki, Kıbrıs Rumları’nın büyük çoğunluğu, komünizmi mühim bir tehlike olarak görmemişlerdir. Kıbrıs’ta, komünist tehlikeye ilk dikkat çeken Türkler olmuşlardır. Buna karşın AKEL, esas itibarıyla Kıbrıslı Rumlar’dan teşekkül ettiği için Yunanistan’daki Yunanlılar bile bu tehlikeyi fark edememişlerdir. Lâkin daha sonra Atina da Kıbrıs’ta komünizmin gelişmesinden oldukça büyük endişe duymuştur.

Gerçek şu ki, Sovyet Birliği’nin Kıbrıs politikasındaki değişiklikleri, AKEL’i, Kıbrıslı Rumlar arasında oldukça güç bir duruma düşürdüğü de muhakkaktır. Bundan dolayı AKEL, Moskova ile olan münasebetlerinde güven sarsıntısına uğramış ve Kıbrıslı Rumlar arasında, bunu belli etmemeye çalışmıştır. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki, AKEL’in, Moskova ile olan münasebetlerini, ne bozacak cesareti ne de isteği vardır.

3. Rum ve Yunan Halkının Büyük Hayali (Megali İdea) ve ENOSİS:

“Büyük İdeal” veya “Büyük Hayal” mânasına gelen bu yayılma politikası, tarihte Makedonya İmparatorluğu’nu kuran Büyük İskender gibi 5 deniz ve 2 kıta üzerinde büyük Yunanistan Devleti’nin kurulmasını amaçlamaktadır (*Kitsikis,(t.y):21*). Aslında Megali İdea, bir ayağı Asya’da, bir ayağı Avrupa’da olacak “Büyük Yunanistan”ın, en büyük mefkûresidir.

Ege’de Batı Anadolu kıyılarını çevreleyen adaların, Yunan yönetimi altına girmesi, başta Batı Anadolu bölgesi olmak üzere, Anadolu’daki Rumların “Megali İdea” özlemlerini tekrar canlandırmıştır.

Bugün Yunanistan, Makedonya, Batı Trakya ve Ege Adaları’nı eline geçirmekle tarihî, coğrafî, tabii ve millî hudutlarını fazlası ile aşmış bulunmaktadır. Buna en çarpıcı misâl, 1913 yılında imzalanan ve Balkan Harpleri’ni sona erdiren anlaşmalar, Yunanistan’a, Osmanlı Devleti’ne ait 16.919 km² arazi ile 1.697.000 nüfus kazandırması gösterilebilir (*TKA-1964/1:61*).

Fakat bütün bunlara rağmen Rum-Yunan ikilisi, *Megali İdea*’dan hiçbir şekilde vazgeçmemiştir. Bununla ilgili olarak *Venizelos* şöyle demektedir:

“Yunanistan, en iyimser olanımızın bile hayalinden geçmeyecek derecede

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

büyük ve kuvvetli bir devlet hâline gelecektir. Bütün Trakya'yı alacağız ve büyük devletlerle birlikte İstanbul'un da ortak hâkimi olacağız. Öyle ümit ederim ki, içinde Rumların yaşadığı bütün illere girmemize izin verilecektir. Oniki Adalar ve Kıbrıs için henüz neticeden emin değilim; ama, Yunanistan'ın dört denizde yikanan ve kendi penceresinden Karadeniz'i de seyreden bir memleket olacağını temin edebilirim" (ATSE,1985:50).

Aslında Megali İdea'nın mantığında yatan sosyal dinamik, oldukça ilginçtir. Bu dinamiğin mihenk taşı, yukarıdaki demeçten de anlaşılacağı üzere Yunanlıların, Yunanca'nın ve Yunan kültürünün ulaştığı her yer, "Yunan anakarasının" tabii sınırları içerisinde. Bu mantıkla yola çıkıldığı zaman İngilizce konuşan veya Anglosakson kültürüne giren bütün topraklar, İngilizlerindir veya İngiliz'dir. Yahut İspanyolca konuşan bütün memleketler İspanyol'dur. Fakat sağduyu sahibi hiç bir İngiliz ve İspanyol, böyle bir iddia ile ortaya çıkmaz. Zirâ, böyle bir iddiada bulunduğu takdirde, isnatsız olacağını bilir. Lâkin Yunanlılar bu akıl almaz iddialarını teorize bile etmişler ve icraata dahi geçmişlerdir. Buna göre *Megali İdea*'nın teorize edilmiş şekli, şu şekildedir.

1. *madde*: Yunan milletinin tam istiklâlinin temini.... Bu tahakkuk etmiştir.

2. *madde*: Batı Trakya'nın ve Selanik'in Yunanistan'a ilhâkı.... Bu gerçekleşmiştir.

3. *madde*: Ege Denizi'ndeki adaları ele geçirmek.... Bugün için Gökçeada (İmroz) ve Bozcaada ile çevresindeki Tavşan Adacıkları hariç, bütün adacıklara sahip olmuşlardır.

4. *madde*: Oniki Ada'nın Yunanistan'a illhâkı.... 1947 yılında bunu da gerçekleştirmişlerdir.

5. *madde*: Girit Adası'nı zaptetmek.... Bugün, Ege Denizi'nin en önemli adası olan Girit, Yunanlıların elindedir.

6. *madde*: Batı Anadolu'nun Yunanistan'a ilhâkı....

7. *madde*: Pontus Rum Devleti'nin kurulması....

8. *madde*: Kıbrıs'ın, Yunanistan'a ilhâkı....

9. *madde*: Gökçeada ve Bozcaada'nın, daha sonra da onuncu maddesinde yer alan İstanbul'un ele geçirilerek Doğu Roma İmparatorluğu'nun yeniden kurulması.... (Kutay,1980:110).

Bu suretle *Megali İdea* tahakkuk ettirilmiş ve hedefe ulaşılmış olacaktır. Lâkin İstiklâl Harbi'yle, Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, Yunanlıların 6. madde ve sonrasının gerçekleşmesini, engellemiştir.

Yukarıda da görüleceği gibi Megali İdea'nın 8. maddesi, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhâk edilmesidir. Bu bağlamda Kıbrıslı Rumlar, bu idealini

gerçekleştirmek için yeni bir söylem üretmişlerdir. Buna da İLHÂK⁴ veya Yunanca tabirle, ENOSİS demişlerdir.

Kıbrıslı Rumların oluşturdukları yeni bir doktrin, bir başka deyişle *ENOSİS olgusu*, bütün Yunanlık içinde taraftar bulmuş ve bu uğurda birçok girişimde bulunmuşlardır. İşte bunların bir tanesi ve başı çeken teşkilâtlardan birisi de AKEL'dir. Her ne kadar emperyalizm, komünist düşünce ve felsefeye aykırı görülse de, Kıbrıs'ın en köklü komünist partisi AKEL, Megali İdea karşısında, en sağcı Rum partilerinin dahi önüne geçmiştir.

AKEL, ENOSİS doktrinini gerçekleştirebilmek için Machiavelli'nin mücadele felsefesini benimsemiştir.

Bilindiği gibi Machiavelli, iki ayrı mücadelenin var olduğuna inanmaktadır. Bunlar:

a. Yasalar aracılığı ile mücadele;

b. Kuvvet kullanarak mücadele (*Pomyetkin, C.I, 1978:198*).

Bu mücadele türlerinden birincisi insana özgü olup, ikincisi ise hayvanlara özgüdür. Lâkin birincisi, çoğu zaman yetersiz kaldığından, ikincisine başvurma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim Kıbrıslı Rumların, hem sağ hem de sol partilerinin tamamı, bu ikinci mücadele yöntemini seçmişler ve bu uğurda birbiriyle yarışır duruma gelmişlerdir. Özellikle 1958 yılında, Rum yeraltı teşkilâtlarının korkunç cinayetleri, tarih sahnesinde kara bir leke kalacaktır. 1958 yılı zarfında, yani 365 günde, tamamı Kıbrıslı Türk ve Rumlar'dan 663 kişi öldürülmüş, 2.100 kişi de ağır ve hafif olmak üzere yaralanmıştır (*Halkın Sesi Gazetesi, 1959:1*). Bunun haricinde sadece Kıbrıslı Türklerin, 1958 yılındaki mağduriyetleri, hat safhasına çıkmıştır. Rum tedhişçiler, 38 Türk köyüne saldırarak, 3 binden fazla Kıbrıs Türkü'nü yerinden etmiş ve bunları, meskûn Türk bölgelerine göçe zorlamışlardır (*Hürriyet Gazetesi, 1992:11*).

Kıbrıslı Rumların bu tedhiş faaliyetleri, bir sonuç vermeyince, ENOSİS için yeni bir strateji belirlenmiştir. Bu strateji üç aşamalı olup, hâlen bugün dahi geçerliliğini muhafaza etmektedir. 1960'lı yılların ilk yıllarında Karamanlis'in Makarios'a yaptığı tavsiyelerden anladığımız göre, üç aşamalı strateji şu şekildedir:

1. Türklerin kuşkularının yatıştırılması;

2. Kıbrıslı Rumların izleyeceği politikanın, Yunan Hükûmetleri ile koordine edilerek saptanması;

3. Bağımsız bir ülke olarak Kıbrıs'ın, NATO'ya katılması (*Kıbrıs Postası Gazetesi, 1983:9*).

Her ne kadar bu strateji, bugün devam ediyor gibi görünse de son yıllarda

⁴ Katılma, topraklarına katma.

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

dördüncü bir merhale eklenmiştir. Kıbrıs'ın tek yanlı olarak Avrupa Birliği (AB) ve onun savunma birimi olan Batı Avrupa Birliği'ne (BAB) müracaatı, dördüncü bir merhale olarak görülmelidir.

Bununla birlikte Rusların *panslavizm* ve Yunanlıların *panhelenizmi*, yüzyıllar boyunca Türkiye ve Türklük için acı dolu bir emperyalist akım olarak gelişmiştir. Fakat her ikisinin müşterek bir yanı var ki, o da Türk toprakları üzerinde yayılma istekleridir.

4. Emekçi Halkın İlerici Partisi (AKEL):

4.1. AKEL'in Tarihçesi:

Bir ülkede, bir siyasi parti, temel felsefesi, *ENOSİS* gibi *emperyalist* bir istemle gelişmesine karşın, hâlâ daha ENOSİS'i istiyorsa ve de bunda ısrarlı ise, daha öteye, hatta milliyetçilerden daha ileri şartlar sürüyorlarsa, ENOSİS'in Kıbrıs meselesinde ne kadar önemli bir rol oynadığını ve ilerisi için ne kadar büyük tehlikeler taşıdığını, uzun uzadıya anlatmaya gerek yoktur.

AKEL, bugün *VATAN cephesi (Adams/Cotrell,1967:5)* diye bilinen ve kiliseye dayanan sağcı gruplardan müteşekkil iktidar partisine karşı, en büyük rakip ve en teşkilâtlı siyasi kuvettir. Asıl adı *Anorhotikov Komma Ergazomenau Laou olup, Emekçi Halkın İlerici Partisi* mânasına gelir (*Adams/Cotrell,1967:5*) .

1914 yılında örgütlenen ve 1941 yılında resmen kurulan Emekçi Halkın İlerici Partisi (AKEL), Kıbrıslı Rumların en eski siyasi partilerinden birisidir.

Aslında komünizm, Kıbrıs'a ilk defa 1. Dünya Savaşı'ndan sonra girmiştir. Fakat AKEL'den önceki *Kommonistikon Komma Kyprou* (K.K.K.) (*Adams/Cotrell,1967:6*) bir başka deyişle Kıbrıs Komünist Partisi, o tarihlerde dinin çok kuvvetli olduğu bir ziraat ülkesinde, özellikle Ortadoks kilisesine karşı bir kuvvet gösterememiştir.

AKEL, her ne kadar 1914 yılında örgütlenmişse de Kıbrıs'taki ilk teşkilâtını 1924 yılında organize etmiş ve adını, *Kıbrıs Komünist Partisi* (K.K.K.) olarak almıştır. 1941 yılında ise bu adı, *Emekçi Halkın İlerici Partisi* olarak değiştirmiştir.

Kıbrıs'ta, 1924 yılında organize edilmiş komünist faaliyetlerin kitlesel direniş olarak ortaya çıkması, 1931 yılına dek gelir. 1931 yılında Kıbrıslı Rumlar, Ada'nın iktisadî geri kalmışlığından sorumlu tuttuğu ve bu uğurda hiç bir gayreti olmayan İngiliz yönetimine karşı, silahlı mukavemete geçmişlerdir. Ne kadar ilginçtir ki, bu mukavemet hareketinin önderi, daha sonraları 1941 yılında Emekçi Halkın İlerici Partisi olarak adını alarak, Kıbrıs Komünist Partisi olmuştur. Bundan hareketle K.K.K., 1933 yılında komünistlerin de katıldığı büyük ayaklanmadan sonra İngiliz idaresi tarafından resmen kapatılmıştır.

1941 yılına gelindiğinde, kapatılan Kıbrıs Komünist Partisi'nden kopan bir grup, AKEL adını verdikleri yeni bir komünist parti kurarlar. Aslında AKEL,

bünyesinde birçok liberal aydınları da toplayan solcu bir münazara cemiyetinden doğmuştur (*Türkiye Ansiklopedisi,1974:910*). 2. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru yeniden organize edilmiş ve Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi (ENOSİS) taktiğini kullanarak, bir hayli kuvvet kazanmıştır.

1955 yılında İngiliz Yönetimi, AKEL ile birlikte birçok komünist teşekkülleri, yasadışı ilân etmiştir. Böylece, Ada'daki komünist faaliyetlerin dizginlenmesine çalışılmışsa da, bu teşekküllere üye olanlar, gizli olarak çalışmalarına yeraltında devam etmişlerdir. Lâkin bunun birçok mahsuru görülmüş olmalı ki, 1959 Aralık ayında, yeniden resmi faaliyete geçen AKEL, Rum toplumu içindeki popülerliğini de artırmıştır.

İngilizlerin ayaklanma ve sabotajları bastırmak maksadıyla ilân ettikleri fevkalâde devre (örfi idâre) içinde AKEL, Kıbrıs'ın kendi kaderini bizzat tayin etmesi için faal bir yeraltı kampanyası yürütmüştür. Ne kadar ilginçtir ki İngiliz İdâresi tarafından, 1955 yılında Kıbrıs'taki anarşinin önlenmesi için tevkif edilen AKEL Genel Sekreteri Papaioannu, tutuklu bulunduğu hücreden kaçmış ve 1957'de İngiltere'de ortaya çıkmıştır (*Adams/Cotrell,1967:6*). Daha sonra Papaioannu, 1958'de Kıbrıs'a dönmüş ve İngiliz Yönetimi'nce AKEL'in her türlü faaliyetine dair men kararı kaldırılınca, partinin idaresine tekrar geri dönmüştür. Böylece AKEL, siyasî yaşantısına tekrar başlamış ve siyasal etkinliğini daha da artırmıştır.

Parti'nin kayıtlı üyelerinin sayısı, kesin olarak yayınlanmamışsa da 1960 nüfus sayımına göre, Ada'da bulunan 400.000 Rum'un %25-30'unun, yani 110 ilâ 130 bin parti üyesi veya sempatzmanı olduğu bilinmektedir (*Adams/Cotrell,1967:8*). Mamafih bütün nüfusa göre nisbeti düşünülecek olursa, AKEL, komünist olmayan dünyada İtalya Komünist Parti'sinden sonra en büyük komünist parti ve teşkilâttir (*Tevetoğlu,1966:2*). Parti'nin faal üyesi yaklaşık 15 ilâ 16 bin (*Tevetoğlu,1966:2*) kadar olup, en önemli lideri ve Parti'nin o zamanki Genel Sekreteri Ezekias Papaioannu'dur. Bunun yanı sıra Parti'nin resmî yayım organı, Lefkoşa'da çıkan "*Haravgi*" (Şafak) adlı günlük gazetedir.

4.2. AKEL'in Seçimlerdeki Başarısı:

Başlangıçta liberal aydınların desteğini alan AKEL, daha sonra bu desteği kaybetmiştir. Buna karşın ortaokul öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu, AKEL'i desteklemiş ve onun propagandasını yapmışlardır. Böylece AKEL, karşısında önemli bir muhalefet gücü görmeden, 1946 yılında Kıbrıs'ın en güçlü siyasî teşkilâtı haline gelmiş ve o tarihte, beş büyük şehirde mahalli seçimleri kazanmıştır.

Buna karşın kilise, AKEL'in gelişen gücünü ve ondan gelecek tehlikeyi sezmiştir. Bunun üzerine Başpiskopos Makarios II.⁵ sağcı orta sınıfa dayanan, başka bir siyasal partinin kurulmasını şiddetle desteklemiştir. Milliyetçi Parti

⁵ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olan Makarios III.'den bir önceki Başpiskopostur.

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

(*Adams/Cotrell,1967:7*) adını alan ve kiliseye dayanan bu yeni parti, siyasal prensip olarak ENOSİS'i desteklemiştir. Fakat daha ziyade bu parti, AKEL'e karşı “*manevi bir cephe*” hüviyetindedir. Bundan hareketle 1949 yılındaki Belediye Seçimleri'nde, sağcı ve ENOSİS taraftarı olanlar, genel oyların % 60'ını almışlardır. Böylece, 15 belediyenin 11'ini Milliyetçi Parti almış oldu (*Adams/Cotrell,1967:7*). AKEL, “*manevi cephe*” karşısında büyük bir yenilgiye uğramışsa da Limasol, Larnaka ve Mağusa gibi büyük liman şehirlerini, kendi kontrolünde tutmayı başarmıştır. Bununla birlikte Makarios II.'un AKEL taraftarı olan yüzde kırk seçmen nisbetini, altı yıl sonra ilân edilecek ⁶ “*fevkalâde devre*”ye kadar yüzde yirmilik bir orana düştüğü söylenmektedir (*Adams/Cotrell,1967:7*).

Buna karşın Moskova yanlısı bir çizgi izleyen ve en güçlü sendika federasyonunun desteğini alan AKEL, Rum kesiminde, oyların yaklaşık % 30'unu almaktadır.

Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra ilk genel seçimler, 31 Temmuz 1960 tarihinde yapılmıştır. Temsilciler Meclisi'nde Rumlara ayrılan 35 sandalyeden 30'unu Makarios'un yandaşları alırken, 5'ini de AKEL üyeleri elde etmişlerdir (*Anabiritanica,1986:C.XIII:243*).

Bilindiği gibi AKEL, 1959 yılındaki “Başkanlık Seçimleri”nde Makarios'a muhalefet etmiş ve bunun üzerine 1960 yılında Temsilciler Meclisi Seçimleri'nde parlamentoya beş sandalye alabilmek için Makarios'la anlaşmak zorunda kalmıştır. Bundan dolayı AKEL, o tarihten beri Makarios'la ihtilâfa düşmekten, özenle kaçınmıştır. AKEL'in Makarios'a karşı tutumu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından hemen sonra şöyle açıklanmıştır.

“*Kıbrıs Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios, sömürgecilere karşı ve halkın menfaatleri nâmına olan her faaliyetinde, partimiz tarafından desteklenecektir. Halkın millî menfaatleriyle çatıştığı bir noktada da karşısında olacaktır*” (*Haravgi Gazetesi,1960:1*).

Bu arada AKEL, Makarios'u, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın değiştirilmesi ve tarafsız dış politika gibi bazı meselelerde desteklemiştir. Zirâ, AKEL, nisbî seçim kanununun kabul edilmesi için şiddetli bir kampanya başlatmış ve bütün propagandasını bunun üzerine odaklaştırmıştır. 1960 seçimlerinde çok yüksek nisbette bir oy aldıkları hâlde, mecliste o nisbette temsil edilemediklerini iddia etmişlerdir ve seçim kanununun değiştirilmesini istemişlerdir. Çünkü 50 üyelik mecliste 5 sandalyeye sahip olmak, Kıbrıs Anayasası'na göre AKEL'in mecliste bir siyasî parti olarak tanınmasına imkân vermemektedir. Anayasanın 73. maddesinin 12. fıkrasına göre “*Temsilciler Meclisi'nde temsilcilerin sayısı toplamının asgari yüzde onikisi tarafından temsil edilen her siyasi parti, bir siyasi parti grubu teşkil edebilir ve bu sıfatla tanınma hakkına sahiptir*”

⁶ 1955 yılında “fevkalâde devre” ilân edilmişti.

(*Deliceirmak,1998:132*). Dolayısıyla AKEL, siyasi parti grubu olabilmesi için 6 temsilciye ihtiyaç varken, parlamentoya 5 temsilci sokabilmiştir.

Cumhurbaşkanı Makarios, her ne kadar AKEL'i parlamentoda siyasi parti grubu oluşturmasını engellemişse de, AKEL'in siyasî çalışmalarını tamamen kontrol altına almak istememiştir. Zirâ Makarios, AKEL'i şiddetli komünist taraftarı ve faşist Grivas'a karşı bir *denge politikası* olarak kullanmak istemiştir. Özellikle Makarios taraftarları arasında çıkacak herhangi bir muhalefete karşı, AKEL'in desteğini almak isteyen Makarios, aynı zamanda komünistleri kontrol altında tutmayı *amaçlamıştır (The New York Times,1966:6)*. Aslında bu, AKEL'in uzun vadeli plânlarına zaman kazandırmış ve iktidara gelmek için teşkilâtını güçlendirmiş, yahut hiç değilse 1970'de büyük bir oy almasına neden olmuştur.

4.3. AKEL'in İrtibatta Olduğu Müesseseler:

Kıbrıs'ta, AKEL ile irtibat halinde olan en önemli 10 teşekkül aşağıdaki gibidir:

1. Üye sayısı 40 bin civarında olan ve Andreas Ziartides liderliğindeki, Kıbrıs'ın en önemli komünist organizasyonu: Kıbrıs İşçi Federasyonu (Pankypria Ergatiki Omopandia (PEO)).

AKEL'in kuvvet kaynağı, Kıbrıs İşçi Federasyonu'dur (PEO). Bu federasyon, komünistler tarafından yönetilen ve karargâhı Prag'da bulunan Dünya Sendikalar Federasyonu'na (WFTU) üyedir (*Adams/Cotrell,1967:10*). Kıbrıs İşçi Federasyonu'nun Genel Sekreteri Andreas Ziartides, Dünya Sendikalar Federasyonu İcrâ Komitesi'nde ve AKEL Merkez Komitesi'nde de üyedir. Ziartides, eski bir komünist olup, "*kendi kendini yetiştirmiş bir Marksist*"tir (*Adams/Cotrell,1967:10*).

1963 Kasım'ında, yaklaşık 40.000 kadar kayıtlı üyesi bulunan Kıbrıs İşçi Federasyonu, Ada'daki teşkilâtlı işçilerin yüzde 60'ını kendi çatısına almış bulunmaktadır. Sağcı Kıbrıs İşçileri Federasyonu (Synomospondia Ergaton Kyprousek-SEK) ise 17.830 üyeye sahip olup komünist federasyon kadar tesirli değildir (*Department of Labor,1965/I:5,10*).

Pek muhtemeldir ki, işçilerin ekseriyeti Kıbrıs İşçi Federasyonu'na komünist olduğundan ziyade, daha güçlü bir teşkilât olduğu ve daha çok menfaat temin ettiği için girmektedirler.

Kıbrıs İşçi Federasyonu, AKEL'in esas propagandası olan Kıbrıs'ın tamamen bağımsız ve tarafsız olması, NATO aleyhtarlığı ve Akdeniz'de nükleer silahlardan tecrit edilmiş bir bölgenin kurulması gibi hususları desteklemektedir (*Adams/Cotrell,1967:11*).

1963 Aralık ayında, iki cemaat arasında mücadelenin patlak vermesinden önce, Kıbrıs İşçi Federasyonu (PEO), Cumhurbaşkanı Makarios'un, Kıbrıs'a yapılacak her türlü yabancı müdahaleyi önlemek için Birleşmiş Milletler'e yapacağı başvuru

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

fikrini desteklemiştir. 1965 yılı ortalarında da Cumhurbaşkanı Makarios'un, Anayasa ile Zürih ve Londra Antlaşmaları'nı değiştirme teşebbüsüne, genel olarak taraftardır.

Kıbrıs İşçi Federasyonu, Ada bağımsız olmadan gelişmiş ve iyice kökleşmiş bir federasyondur. Bu federasyonun liderleri, komünist olmayan SEK'in liderlerine nisbetle, daha iyi yetişmiş ve daha etkili kimselerdir (*Adams/Cotrell,1967:10*). Üstelik PEO üyelerinin eşleri ve çocukları da AKEL'in kadın ve gençlik kollarında, ekseriyeti teşkil etmektedirler.

2. 1959 Nisan'ında kurulan Birleşik Demokratik Gençlik Teşkilâtı (EDON)
3. Kıbrıs Çiftçiler Birliği (EKA)
4. Milli Hürriyet Birliği (EAS)
5. Kıbrıs Sulh Komitesi (PEE)
6. Kıbrıs Profesyonel Motosiklet Birliği (PEEA)
7. Kıbrıs Umumi Mağazalar Sahipleri Birliği (PEM)
8. Kıbrıs Milli Talebe Birliği (PEON)
9. Kıbrıs Demokratik Kadınlar Birliği (POGO)
10. Genç Çiftçiler Birliği (AEN) (*Tevetoğlu,1966:2*).

Ada üzerindeki Rum nüfusuna göre, birçok sayıdaki sol meyilli teşekküllerin olması ve AKEL'e açık çek verecek kadar desteklemiş olması, Kıbrıs'ın yeni bir *Küba* veya *Akdeniz'deki komünist bir üs* haline getirmesine sebep olacaktır. Bundan da anlaşılıyor ki, 1960'lı ve 70'li yıllar, Kıbrıs için fevkalâde tehlikeli ve sıkıntılı geçmiştir. Zirâ Ada, *komünist* ve *anti-komünist* cephenin, mücadele ettiği en önemli güzergâh olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.4. AKEL ve Avrupa Komünizmi:

Kıbrıslı bir Türk gazetecisi ile AKEL'in resmi organı olan *HARAVGİ* gazetesinin ünlü bir eleştirmeni arasında geçen, kısa bir söyleşiyi aktarmakta büyük bir fayda vardır:

Türk Gazeteci: - AKEL, ENOSİS istiyor; siz de, gazeteniz de bunu desteklemektesiniz. Bu istek, ideolojinizin ilkeleriyle ters düşmez mi?

Eleştirmen (Haravgi): - Hayır

Türk Gazeteci: - Neden?

Eleştirmen (Haravgi): - Çünkü ben, bir Hellenik komünistim! (*Enosis,1979:4*)

Bu anlayış ve inanç, bırakınız *komünizmin anti-empyralist ilkelerini*, milletlerin "*boyuna*" bölünmesi yerine, "*enine*" bölünme ilkesine bile ters düşmektedir.

Ancak, burada, vurgulanması gereken önemli bir nokta daha vardır. Moskova çizgisinin paralelinde olan Batı Komünist partilerinin çoğu, 1977'deki "*Avrupa*

Komünizmi” tanımlaması ile belirlenen, yeni bir kavram ve duruma geçmişlerdir. Bir yönden, günün şartlarına uyum sağlama eğilimi diyebileceğimiz bu gelişimin, önde gelen özelliklerinden biri, “*Batılı komünist partilerin, uluslararası sorunlarda, milliyetçi görüşü benimsemiş*” olmalarıdır. Aynı zamanda bu akım, giderek Doğu Avrupa ülkelerini etkiler bir hâl almıştır. Örneğin Romanya, Moskova çizgisi içerisinde kalmasına karşın, Blok içinde bile millî çıkarlarını öne çıkarmıştır. Bu yeni temayülün, bir gelişme mi, yoksa geriye doğru bir gidiş mi olduğunu tahmin etmek, pek mümkün değildir. Ne var ki bu, insanın bugünkü temel biyolojik yapısına, tümü ile uymaktadır. Davranış, belki de insanın biyolojik gelişiminden, daha önce çıkan fikrî tekâmülüne karşı, tabii bir tepkidir. Çünkü, *sosyal psikoloji*, insanın çoğu güdülerinin denetim altına alınmasına karşın, üç durumda iç güdüselle davranışının tabiiğini kabullenmektedir. Bunlar, *kendisi, ailesi ve toplumun* bir dış grup tehdidi ile karşı karşıya kalması hâlleridir. Sözü edilen bu üç hâlde, insan, karşı davranışa geçmekte ve bu noktada ideolojisinin ilkeleri ile millî çıkarları, bir yönde kendiliğinden dengelenmektedir.

Kıbrıslı Rum komünistler, Batılı komünist partilerden çok önce, tâ 1931’lerde, millî görüş ve amaçları benimsemiş, ortada sorun yokken, ENOSİS taraftarlarının yanında olarak, onları desteklemişlerdir. Bu gelişmeye neden olarak, halkın egemen kanısına uyum sağlama gereği ve Rum Toplumunun, biyolojik tekâmülünde bazı ilkel kurumlarınca sürdürülen, geçmiş kalıtsal koşullandırmaların etkisi ile, Batılılardan geri kalışı gösterilebilir. Veyahut, bugün Batı, bu hakikatlere ulaşmış ise, Kıbrıslı Rumlar da bu gibi şeylere çok fazla özenmeleridir.

Aslında burada, bilimsel bir tartışma başlatmak amacıyla değiliz. Biz, bilimsel bir görüş içinde, Kıbrıs meselesine karşı, yalın bir şekilde bakmak istiyoruz.

Söylemeye ve kanıtlamaya çalıştığımız husus, AKEL’in, sadece millî çıkarların değil, ki bu tabii karşılanmalıdır, millî mefkûre ve gayelerin yanında olduğunu da ifade etmektir. Lâkin, bunun, tabii bir şey olduğunu söylemek de büyük bir hatadır. Zirâ, millî çıkarların yanında olmak başka bir şey, diğer milletlerin haklarına el uzatmak başka bir şeydir.

Şayet, AKEL, baştan beri ENOSİS yerine, bağımsızlığı savunsa idi, Kıbrıs Türk halkıyla, aynı görüş ve istekte olduğunu söylemek, mümkün olabilecekti. Aslında Kıbrıs Türk halkı, bu husustaki samimiyetini ve içtenliğini kanıtlamış biri halktır. Belki de diğer aydınlar, bu noktayı anlayamamışlardır veya anlamak istememişlerdir.

Ancak, AKEL’in arzusu olan ENOSİS, millî çıkarlardan öteye, bir başka milletin haklarına doğrudan doğruya bir tecavüzdür. Bu bir ölçüde “*empyralist davranış destekçiliği*” olarak değerlendirilmesi gerekir.

Bundan hareketle aşağıda sunulan bilgilerin yorumuna, pek gerek yoktur. Zirâ, söylenen ve yapılanların anlamı, yeterince açıktır. Bütün bu bilgiler, Rum basınından aktarılmış ve bugüne dek hiç biri yalanlanmamıştır.

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI
4.5. AKEL ve ENOSİS:**

Kıbrıs Rum komünistlerin ENOSİS taraftarlığı, Rum Toplumunun Ada'yı Yunanistan'la birleştirme amacıyla giriştiği, 1931 ayaklanmasıyla, su yüzüne çıkmıştır. O yıl, ENOSİS isteğine katılan ve daha sonra örgütlenip, *AKEL* adını alan komünistler, bu tutumlarını 1974 Türk Barış Harekâtı'na kadar, açıkça sürdürmüşlerdir. AKEL, sözle yetinmemiş, ENOSİS'in gerçekleşebilmesi için de faaliyette dahi bulunmuştur. AKEL tarafından, EOKA'nın 1955-1959 yılları arasında takip ettiği politikayı, bir "*bağımsızlık hareketiymiş*" gibi göstererek, aldatici bir tutum takınmayı, daha kolay bulmuştur. Çünkü o dönemde, mücadele edilecek emperyalist bir güç olan *İngiltere* vardır. Ne var ki AKEL, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti sonrasında da faaliyetlerini durdurmamış, 1963'te başlatılan *Akritas Plânı* ile, amacı ENOSİS olan eylemin, plânlama ve uygulama evrelerinde, üzerine düşen vazifeyi yapmıştır.

Türk Toplumunun direnişi, Türkiye'nin girişimleriyle durdurulan saldırılar sonucu, Kıbrıs'ta acı bir 1963-1974 dönemi yaşanmıştır.

O yıllar, bir yandan Rum Toplumunun yaşam düzeyi, üst refah çizgisine çıkarılırken, bir yandan da Kıbrıs ve Yunanistan'da ENOSİS çabalarının gizlenme gereği dahi duyulmadan, *ilhâk* hazırlıklarının yapıldığı yıllardır. Şimdi, bu dönemdeki AKEL'in tutumunun ne olduğuna bir bakalım. 1966 ve onu izleyen yıllar, ENOSİS çabalarının hızlanıp sivrildiğini gösteren hadiselerle doludur. Bizim, sadece 1966 ve 1973 yılları arasında meydana gelen hadiseleri vermemiz, bir ölçüde tekrardan başka bir şey olmadığı içindir.

AKEL, Kıbrıs'ta üslerin kaldırılmasını ve self-determinasyonu savunmakla beraber, ENOSİS hakkındaki görüşünü açıkça belirtmiş değildir. Zaten Kıbrıs Rum Toplumunu ile parti arasındaki en büyük gerginlik bu noktadadır. Çünkü o zamana kadar parti, ENOSİS dâvasındaki öncülüğü General Grivas'a⁷ ve onun EOKA gerillalarına kaptırmıştır. Aslında General Grivas, "*AKEL'den destek görsem bile bunu kabul etmezdim*" (*Adams/Cotrell,1967:8*) demekle beraber, AKEL, EOKA kampanyasına karşı yaptığı muhalefetin hatırasını silememiştir. Zirâ Grivas'ın ifadesine göre:

"*Kıbrıs komünistleri bize muhalefet ederken, demirperde gerisinden emir alıyorlardı. Daha kampanyanın birinci ayında, Yunan Komünist Partisi Lideri Zaharyadis, Moskova'da yaptığı bir radyo konuşmasında, EOKA'nın aleyhinde bulunarak, Atinalı casusların birinden öğrendiği Dighenis'in, hüviyetini ifşa ettiği zaman, bu durum anlaşıldı*" (*Foley,1965:35*).

Buna karşın AKEL, 1960-66 yılları arasında partiye vatansever bir görünüm vermeye çalışmıştır. Bu gayretin sebebi, İngilizlere karşı General Grivas'ı desteklememiş olması ve ENOSİS hakkında da şüpheli bir tavır takınması yüzünden, bozulan itibarını kurtarmak içindir.

⁷ Dighenis

Aslında AKEL, ENOSİS hususunda Moskova ile ayrı düşmüştür. Parti'nin liderleri, halkını desteğini kaybetmemek için görünüşte “*ENOSİS taraftarı olmak*” gerektiğini savunmaktadırlar. Bu yüzden PEO ve AKEL'in idarecilerinden olan Andreas Ziartides, konu ile ilgili olarak bir yazara şöyle demiştir:

“Bizim istediğimiz millî kurtuluştur. Bu da Kıbrıs'ta ENOSİS mânasına geliyor. Fakat biz, Dean Acheson plânında görüldüğü gibi emperyalistlerin teklif ettiği mânada bir ENOSİS değil, hakikî bir ENOSİS istiyoruz” (Adams/Cotrell,1967:14).

Diğer taraftan AKEL'in liderleri, ENOSİS gerçekleştiği takdirde, Anavatan (Yunanistan) içinde Komünist Partisi'nin hukukî statüsünü kaybedeceğini düşünmektedirler. Zirâ, komünizm, Yunanistan'da 1949 yılından bu yana, kanunen yasaklanmıştır. Fakat yine de AKEL liderleri, Yunanistan'la birleşmenin, gittikçe uzak bir ihtimal hâline geldiğini düşünerek, açıkça ENOSİS taraftarı olmanın zarar getirmeyeceğini düşünmektedirler.

AKEL, bu arada hükûmetin görüşünü de benimsemektedir. Kıbrıs Rum hükûmetine göre, hakikî bir ENOSİS mümkün olmadığı takdirde, yegâne çıkar yol, Birleşmiş Milletler eski arabulucusu Galo Plaza'nın 1965 Mart'ında, hem Türk hem de Yunan tezlerini bertaraf ederek, Ada'da bütün cemaatlere eşit haklar veren ve sürekli bağımsızlık teklif eden raporundaki tavsiyelere uymaktır. Bununla birlikte, The Cyprus Mail Gazetesi, bu noktada komünistlerin asıl maksatlarını çarçabuk keşfetmiş ve Haravgi Gazetesi'nin, Plaza Raporu'nu destekleyen diğer gazetelerle, aynı safta görünmesine rağmen, aslında hükûmetin daha ileri gitmesini ve üsleri kaldırmasını istemekle, komünist tezi savunduğunu açıklamıştır (*The Cyprus Mail, 1965:8*).

Hemen şu belirtilmelidir ki, Makarios Hükûmeti'nin, sağcı Kıbrıs basınında iddia edildiği gibi, ENOSİS'i bertaraf etmek veya geçiştirmek için mazeret aradığı doğru ise, o zaman AKEL'in Makarios'u desteklemesini tamamen mantikî ve uygun bir hareket saymak gerekir. Bununla birlikte Kıbrıs Rumları'nın büyük bir kısmına göre, komünistlerin tek taraftar olduğu *self-determinasyon* ve onların hiç hoşlanmadıkları ENOSİS, aslında “*bir ve aynı*” şeylerdir. Tabii ki AKEL, her iki hususta da ayrı fikri olduğunu söylemektedir.

4. 6. 1966 Yılında AKEL

1914'te örgütlenen ve 1941'de resmen kurulan AKEL, XI. Kurultayı'nı, 3 Mart 1966 tarihinde yapmıştır.

Dört gün süren Kurultay'da, Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi (ENOSİS) lehinde konuşmalar yapılmış ve kabul edilen kararda, ENOSİS desteklenmiştir.

AKEL Genel Sekreteri Ezekias Papaioannu, yardımcısı *Andreas Fandis* ile Merkez Komitesi üyesi ve Solcu İşçi Federasyonu (PEO) Genel Sekreteri *Andreas ZIARTİDES*'in yaptıkları konuşmalarda, o dönemin güncel tartışmasını oluşturan “*NE TÜR ENOSİS*” konusu üzerinde durmuşlardır.

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

Konuşmacılar, kimi çevrelerce ileri sürülen “*DİREKT ENOSİS-ANTİ ENOSİS-DURAKSIZ ENOSİS-OLUP BİTTİYE GETİRİLEN ENOSİS*” gibi sloganların, “*Kıbrıs'ı taksim etmek isteyen emperyalistlerin bir oyunu*” olduğunu ileri sürerek, AKEL'in desteklediği ENOSİS'in, *KAYITSIZ, ŞARTSIZ, KARŞILIKSIZ, KATIKSIZ* ve Kıbrıs'ın “*BİR BÜTÜN HÂLİNDE*” Yunanistan'a bağlanacağı bir ENOSİS olduğunu vurgulamışlardır.

4 Mart 1966 tarihli Parti'nin resmi organı *HARAVGİ* gazetesinde, tam metni yayımlanan açış konuşmasının bir bölümünde, Genel Sekreter *Papaioannu*, Kurultay'a çağrılı olarak katılan Yunanistan, Rusya, İtalya, Doğu Almanya, Bulgaristan komünist partilerinin temsilcileri önünde, şunları söylemiştir:

“*Dâvamızın tek doğru ve vatanî çözüm biçimi, Kıbrıs halkının (Kıbrıs Rumları) ezici çoğunluğunca desteklenen ve bu çoğunluğun, isteklerine ve çıkarlarına uygun düşen çözüm biçimi, Kıbrıs'ın, Zürih ve Londra Antlaşmaları'ndaki⁸ tüm bağlarından kurtulmasında, tüm yabancı emperyalist üslerin kaldırılarak,⁹ Ada'nın askerden arındırılmasında ve Kıbrıs'ın tam bağımsızlığa, Ada halkının “self-determinasyon” hakkını kullanarak, geleceğini serbestçe kararlaştırmasına olanak sağlayacak, tam bağımsızlığa kavuşmasındadır.*”

“*Bu, gerçekten anti-emperyalist bir çözüm ve millî kurtuluş çaresidir. Bunun kolay bir çözüm olduğunu ileri sürmüyoruz. Aksine, “uzun süreli mücadele” gerektiğine inanıyoruz. Bununla birlikte, bu çözüm, Kıbrıs insanını “emellerinin” şartsız ve karşılıksız bir biçimde gerçekleşmesine yol açacak, tek ve en doğru çözümdür.*”

“*Kıbrıs meselesi, bir pazarlık konusu değildir. Açıkça, bir BAĞIMSIZ, BAĞLANTISIZ, EGEMENLİK ve SELF-DETERMİNASYON dâvasıdır.*”

“*Partimizin, kurulduğundan beri izlemiş olduğu politika, Kıbrıs halkının “millî rehabilitasyon” politikası, yani Yunanistan'la BİRLEŞME politikasıdır.*”

“*BU POLİTİKA, PARTİMİZİN TÜM KURULUŞLARINCA TEYİT EDİLMİŞTİR VE KURULTAY TARAFINDAN DA TEYİT EDİLECEKTİR. Bu politikanın NATO çerçevesinde ENOSİS politikası ile hiç bir ortak yanı yoktur. Aslında onun tam tersidir. Çünkü, bizim desteklediğimiz ENOSİS, hile katılmamış, saf, anti-emperyalist bir ENOSİS'tir.*”

“*Kıbrıs halkı, sadece EFENDİ değiştirmek için mücadele vermemiştir. Bunca kan ve göz yaşını, EFENDİ değiştirmek için de dökmemiştir. Kıbrıs halkı, İngiliz emperyalizmini kovmak ve yerine, ENOSİS örtüsü altında, Amerika ya da NATO emperyalizmini getirme uğraşını ise, hiç vermemiştir. Kıbrıs halkı, kendi kendinin efendisi ve siyasal geleceğini, egemen ve serbest bir halk olarak belirleyebilmek için mücadele vermektedir.*”

⁸ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hukukî temelini oluşturan Kurucu, İttifak ve Garanti Antlaşmaları'ndan söz etmektedir.

⁹ İngiliz üsleri, Amerikan Dinleme Birliği ve Türk askerlerinden söz etmektedir.

“ENOSİS, Kıbrıs’ın yabancı üslerden ve mücadelelerden arınmış bir bütün olarak, Yunanistan’la birleşmesi olan GERÇEK ENOSİS, önce bağlarından kurtulacak olan Kıbrıs halkının, özgür iradesinin sonucu olarak gerçekleşecektir. Partimiz (AKEL) ile Kıbrıs halkının ezici bir çoğunluğu, işte böyle bir ENOSİS’i desteklemekte ve onun için mücadele vermektedir. Bununla birlikte onlar, ENOSİS’i gerçekleştirinceye kadar bu mücadeleyi sürdürecektir.

“Ancak şurasını da vurgulamak gerekir ki, BİZİ BU TÜR ENOSİS’E GÖTÜRECEK KISA BİR YOL YOKTUR. ÇEŞİTLİ AŞAMALARDAN GEÇEREK, “UZUN SÜRELİ BİR MÜCADELE” VERMEMİZ GEREKECEKTİR” (Enosis,1979:6,7).

AKEL Kurultayı’nda konuşan Genel Sekreter Yardımcısı A. FANDİS ise, ENOSİS konusunda şunları söylemiştir:

“Bizim tutumumuz, yabancı üslerden arınmış, müdahalelerden korunmuş BAĞIMSIZ, BAĞLANTISIZ, TAM EGEMENLİK ve SELF-DETERMİNASYON politikasıdır.

“Bu politika, “milli kurtuluş mücadelemizi”, çağımızın anti-emperyalist ortamı ve uğraşı ile en uyumlu biçimde bağdaşmaktadır. Halkımız, emperyalizme karşı vermekte olduğu, millî kurtuluş mücadelesi ile, ENOSİS dâvasını, soyut ülkücü bir slogan olmaktan çıkararak, bugün, tüm yurtsever güçlerimizin etrafında toplandığı, bir anti-emperyalist savaşım sancağı hâline gelmiştir. Partimizin, Zürih ve Londra Antlaşmaları’nın imzalanmasından hemen sonra ilân ettiği bu politika, bugün, Cumhurbaşkanı (Makarios) ile Hükümeti’nin (Glafkos Klerides Kabinesi), Parti’mize kadar Kıbrıs’ın tüm yurtsever güçleriyle ortak tutumu hâline gelmiştir. Birleşmiş Milletler’deki mücadelenin, bu politikanın ne denli doğru olduğunu göstermekle kalmamış, aynı zamanda Parti’mizin (AKEL), büyük başarısının bir kanıtı da olmuştur. Bu tutuma, bundan böyle de sarsılmaz bir sebatla bağlı kalacak Hükümet, şerefli “Milli Muhafız Ordusu” ve genel olarak tüm yurtsever güçlerle ortak bir cephe hâlinde, tek doğru ve vatansever çözüm için mücadeleyi sürdürecektir” (Enosis,1979:7).

“AKEL dahi, ENOSİS istiyor; hatta, şövence istiyor” iddiamızı doğrulayan bu konuşmalardan, çok daha önemlisi PEO Genel Sekteri, A. Ziartides yapmıştır. Üç konuşma bir arada incelenip değerlendirildiği zaman, kaba, hatta gülünç bir kelime oyunu (ENOSİS istemi) gibi görünen XI. Kurultay’da ENOSİS politikasının stratejisinin formülize edildiği, ince bir hesap yapıldığı anlaşılmaktadır. AKEL, daha o günlerde, mantığa aykırı görünen politikaları ifade ederek, Kıbrıslı Rumları, ENOSİS meselesinde akılcı bir yol takip etmesi gerektiğini belirtmiştir. AKEL, Rum Toplumu’na, ENOSİS’e ulaşmanın, sadece bir yolu göstermiş ve bunu, Kongre’de hazır bulunan diğer komünist partilerinin temsilcileri huzurunda yapmıştır.

Ziartides’in konuşması, ENOSİS yolunu iyice aydınlatmakta ve bugün, tüm ayrıntıları ile görmemize neden olmaktadır. Buna bağlı olarak PEO Genel

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

Sekreteri, XI. Kurultay'da şöyle demiştir:

“Doğrudan doğruya ve oldu bitti biçiminde ENOSİS gibi formülleri destekleyenler, ENOSİS'ten daha kolay hiç bir şey olmadığını, ancak Makarios ve onun Hükümeti, AKEL'in ve Zürihçilerin, onu engelledikleri hususunda, halkı iknaya çalışmaktadır. Bunlara göre, ENOSİS'in gerçekleşmesi için Kıbrıs Temsilciler Meclisi toplanıp, ENOSİS'i ilân etmesi ve Yunan Parlamentosu'nun, bunu kabul etmesi yeterli olacaktır....!”

“Şimdi, bu formülün detaylarına inmekte fayda vardır: Kıbrıs Temsilciler Meclisi'nin ENOSİS'i ilân ettiğini ve bir saat sonra Atina'da Yunan Meclisi'nin toplanarak, aynı yönde bir karar aldığını varsayalım. Bu durumda ne olacaktır? Davamızda ne gibi bir değişiklik meydana gelecektir? Lefkoşa'daki Yeşil Hat¹⁰, olduğu yerde durmaya devam edecektir. Mağusa Türkleri, sınırların ardındaki mevzilerde kalacaktır. Akıncılar (Louridjina) ve Lefke (Lefka) kapalı olacaktır. Türk Alayı, Boğaz bölgesinde ve St. Hilaryon'da (St. Hilarion) kalmaya devam edecektir. Lefkoşa'daki Türk Büyükelçiliği, tüm personeli ile birlikte geri gitmeyeceği kesindir. Kısaca diyebiliriz ki, sorunumuz olduğu gibi, belki de daha karışık biçimde sürüp gidecektir. Hiç kuşku yok ki, Rumlarla Türkler arasındaki ilişkiler gerginleşeceği için sorun daha karmaşık bir hâl alacaktır. Sorun sürüp gideceğine göre, bunun tartışmasını kim yapacaktır; çözüm için girişimleri ya da görüşmeleri kim sürdürecektir? KIBRIS HÜKÜMETİ Mİ? HAYIR.

“Çünkü, o zaman, Kıbrıs Hükümeti olmayacaktır. Başka bir devletle birleştiğimizi ilân ettikten sonra ayrı bir hükümet bulundurmaya devam edemezsiniz.

“Demek oluyor ki görüşmeleri, Kıbrıs Hükümeti veya Kıbrıs Rum Heyeti değil de, bizzat Yunan Hükümeti yapacaktır.

“Belki de bunu, Makarios'un gazetelerde yayımlanmış olan bir mektubundan öğrendiğimize göre, 1964'te Kıbrıs'a NATO'yu taşımayı kabul etmiş olan, Paraskevapoulus Hükümeti gibi bir hükümet yapacaktır” (Enosis,1979:8).

Ziartides, konuşmasına son verirken, “Kıbrıs halkını”, BAĞIMSIZ, BAĞLANTISIZ, SELF-DETERMİNASYON ve KATIKSIZ ENOSİS formülü etrafında oluşan birliği, koruma çağrısında bulunmuştur¹¹.

**4.7. AKEL'İN XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
KARARI:**

6 Mart 1966 tarihli HARAVGİ gazetesi, AKEL'in XI. Kurultay çalışmaları ile alakalı haberleri, büyük başlıklarla yayımlamıştır. Gazeteye göre, Kurultay'da, *“Kıbrıs Rumlarının, anti-emperyalist mücadelesinin ileri götürülmesi için, tarihî kararların” (Enosis,1979:9)* alındığını ifade etmektedir.

¹⁰ Green Line

¹¹ Konuşma tarihi 4 Mart 1966, yayım tarihi ise 5 Mart 1966 Haravgi gazetesidir.

Kurultay'da alınan ve 12 Mart 1966 tarihinde tam metni açıklanarak, 13 Mart 1966 tarihinde HARAVGİ gazetesinde yayımlanan “*tarihi kararların*”, Kıbrıs sorununa ilişkin bölümü, aşağıdaki gibidir:

“*Kurultay, AKEL'in, millî kurtuluş mücadelemizdeki ısrarlı ve değişmez tutumunun, bağımsız, bağlantısız, tam egemenlik ve Kıbrıs'ın toprak bütünlüğü ile, bütün yabancı üslerin ve casusluk gayesi ile kullanılan radyo istasyonlarının, Kıbrıs'tan kaldırılması amaçlarına yönelik bir tutumu olduğunu teyit etmektedir. Ancak, Kıbrıs halkı (!), bu amaçlarını gelecekte gerçekleştirebilmesi için her türlü yabancı baskı ve müdahalelerden uzak kalarak ve dünya tarafından kabul edilmiş self-determinasyon ilkesi çerçevesinde, serbestçe belirleyebilme imkânına sahip olması gerekir. Bununla beraber halkımız, sadece millî rehabilitasyon ve Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi¹² fikrini gerçekleştirebilmek için hiç bir baskı ve şantaja maruz kalmadan, vicdanı ve iradesi hür olması gerektir. Bu politikamıza karşı çıkan NATO taraftarı güçler, halkın millî duygularından yararlanarak, doğrudan veya oldu-bitti olarak nitelendirdikleri ENOSİS propagandasını yapmışlar, Parti'mizin (AKEL), ENOSİS gibi bir çözüme karşı olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü, böyle bir ENOSİS'in sonucu olarak, halkımıza, kabul edilmeyecek bir NATO çözümü şeklinde empoze edilecek ve bu çözüm, Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi olarak gösterilecektir. Aslında bu, Kıbrıs'ın taksim edilmesi ve saldırgan NATO'ya bağlanması demek olacaktır.*

“*Kurultay, emperyalistlerin ve NATO taraftarı güçlerin, bu yolda giriştikleri faaliyeti gözönünde tutarak, Kıbrıs'ı, boyunduruk altına alma amacını güden zülmedici plânları, boşa çıkarmak için halkımızı uyanık olmaya çağırır.*

“*Kurultay, bağımsız, bağlantısız, tam egemenlik ve self-determinasyon politikasını, halkımızın millî kurtuluş mücadelesinin gerçek çıkarlarına ve genel olarak dünya barışına, tam anlamı ile hizmet eden, tek doğru politika olarak görmektedir. Gerçekten, anti-emperyalist bir millî kurtuluş mücadelesi olarak gören ve bunu onaylayan Parti'yi (AKEL), bu politikadan şaşmaksızın, şimdiye kadar olduğu gibi, millî kurtuluş mücadelemizde, öncü rol oynamaya ve tüm gücü ile elinden geleni yapmaya çağırır” (Enosis,1979:9).*

Rum basınında, XI. Kurultay'ın toplandığı tarihten bir gün önce, Yunanistan'ın eski Başbakanı Georgios PAPANDREU'nun, Başpiskopos Makarios'a gönderdiği 29 Ağustos 1964 tarihli mektubu yayımlanmıştır.

AKEL'in “*bağımsız ve bağlantısız*”, Rum Yönetimi'nin ise “*kayıtsız şartsız*” ya da “*gerçek bağımsızlık*” deyimlerini, ENOSİS'le olan yakın bağları sebebiyle, fevkalâde önemli olan bu mektubun ve buna, Makarios tarafından yazılan cevabî mektubun ilgili bölümleri, Atina'nın ETHNOS gazetesinde verilen ve Georgios PAPANDREU'nun, 3 Mart 1966 tarihinden aktarılan konuşmalarının bir kısmı,

¹² “*Millî rehabilitasyon ve Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi*”, kararda aynen yer almaktadır. Açıklama, AKEL tarafından gerekli görüldüğü için metne konulmuştur.

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

aşağıya aynen aktarılmıştır.

“Yakında Türk Alayı değiştirilecektir. Bu yüzden doğacak yeni bunalım sebebiyle, ortak kararlarımızı, açıkça beyan etmemiz gerektiğine inanıyoruz.

“1. Kıbrıs sorununun, self-determinasyon hakkını da içine alan, kayıtsız şartsız bağımsızlık istemi ile Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na götürülmesi konusunda, söz birliğine varmış bulunuyoruz.

2. Birleşmiş Milletler, bir karar alıncaya dek, Ada'daki barışı koruyacağımız hususunda da anlaşmış bulunuyoruz. Biz hiç bir kışkırtmada bulunmayacak, aksine barış taarruzu yapacak, Kıbrıs Türkleri'ne genel af vaat ederek, tüm siyasi ve insanî hakların korunacağını söyleyeceğiz. Unutulmaması gerekir ki, bu şekilde davranmakla, Türklerin saldırgan (!) niyetlerine set çekmiş ve Birleşmiş Milletler'de, fevkalâde iyi bir izlenim yaratmış olacağız.

3. Türklerin kışkırtılmaksızın saldırıya geçmesi beklenebilir. Fakat, dediğim gibi, böyle bir saldırı başladığında, Yunanistan, elindeki bütün askerî güçle, Kıbrıs'ın bizzat koruyucusu olacaktır. Yunan ordusu, “kayıtsız şartsız bağımsızlık” parolası ile mücadele etmesi mümkün olmadığından, Yunan ve Kıbrıs Parlamentoları, derhâl ENOSİS'i ilân ederek, mücadeleyi ENOSİS bayrağı altında sürdürecektir. Zirâ, bir millete, mücadele için yakışan bayrak da budur.

4, 5, 6.....

“Bu açıklamalarımı sizler tarafından bir mesaj olarak kabul edileceğini ümit etmekteyim. Millî andımız, bu ilkeler üzerinde olacaktır. Böylece millî uğraşımız olan ENOSİS mücadelesinin, başarıya ulaşması için yeni ve büyük bir güvence elde etmiş olacağız. ENOSİS, Kıbrıs'a yeni ve tarihî bir vazife verecektir. Bu vazife, Kıbrıs'ın, Elenizmin doğuya doğru kültürel yayılmacılığının merkezî olmak durumundadır” (Enosis,1979:10).

Başpiskopos Makarios'un, 21 Şubat 1966 tarihli cevabı, Yunan gazetelerinde, gecikmeli olsa da, 3-4 Mart 1966 tarihinde yayımlanmıştır. Başpiskopos, yazılı cevabında, geciktirilme sebeplerini açıkladıktan sonra özetle, şöyle demektedir:

“Mektubunuz, Birleşmiş Milletler'in Genel Kurulu'nda, aylardan beri ertelenmiş bulunan görüşmelere kadar, Kıbrıs meselesinin yürütülüş biçimine değinmektedir. Bununla birlikte, mektubunuzda belirtilen bazı görüşler üzerinde durmak istiyorum. Çünkü, anladığımıza göre, Genel Kurul çalışmalarında, Kıbrıs'la ilgili görüşmelerin ertelenmesi, sizde, taş gibi katı fikirlerin oluşmasına sebep olmuştur. Kıbrıs'ta barışın korunması çabalarına devam edilecektir. Kıbrıs Türkleri'nin, son zamanlarda oldukça kışkırtıcı (!) bir tutum almalarına karşın, büyük bir itidal göstermeye devam edeceğiz. Türkiye'nin, kışkırtılmaksızın Kıbrıs'a karşı bir saldırıya geçmesi hâlinde, daha önce de defaatle belirtmiş olduğumuz gibi mücadelenin, YUNAN ve KIBRIS PARLAMENTOLARI tarafından, derhâl ilân edilecek olan ENOSİS'in adı altında yapılması hususu, tümüyle, sizinle aynı fikirde olduğumuzu göstermektedir. Zirâ, mektubunuzda da belirttiğiniz gibi,

Yunan ordusu, “kayıtsız şartsız bağımsızlık” bayrağı altında savaşması, pek mümkün değildir.

“Bu mesele, Birleşmiş Milletler’e “şartsız bağımsızlık” dâvası olarak ileri sürülmelidir. Lâkin, bu şekilde ileri sürülen bu dâvanın, bir milletin milli mücadelesi içinde bayrak olmaya elverişli değildir. Şunu da eklemek isterim ki, Kıbrıslı Rumlar, varsayalım ki, Yunanistan’ın desteğinden yoksun kalarak uğraş vermek durumunda kalsalar bile, bu mücadelenin amacı, “kayıtsız şartsız bağımsızlık” değil, bilâkis ENOSİS olacaktır. Unutulmaması gerekir ki, her türlü mücadelemizde, bizim için biricik parola, ENOSİS olagelmıştır. Hadiselerin baskısı altında veya Anavatan Yunanistan’ı maceralara sürüklememek için, Yunan Hükûmetleri’nin tavsiyeleri üzerine geçici çözümler kabul etsek bile amacımız, yine ENOSİS’tir” (Enosis,1979:10,11).

7 Aralık 1966 tarihli HARAVGİ gazetesinde, şöyle bir haber yayımlanmıştır:

“AKEL’in Merkez Komitesi ile Merkez Denetleme Komitesi, Kıbrıs meselesinin bugünkü durumunu görüşmek üzere, 5 Aralık 1966 tarihinde Lefkoşa’da bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda, oybirliği ile kabul edilen karar, önümüzdeki günlerde açıklanacaktır” (Enosis,1979:11).

AKEL Merkez Komitesi’nin bildirisi, 8 Aralık günü açıklanmış ve 9 Aralık 1966 tarihli HARAVGİ gazetesinde yayımlanmıştır. Adı geçen bu bildirin tam metni aynen şöyledir:

“Kıbrıs meselesi, bugün, çok kuşku verici bir evreden geçmektedir. Yedi aydan beri süren ve halktan (Rum) gizli tutulan Türk-Yunan görüşmelerini düzenleyenler, yakında NATO çerçevesinde, Çağlayangil ile Tumbas arasında yapılacak olan görüşmeye, çok yönlü umut bağlamışlardır. Şuna inanıyoruz ki, Türk-Yunan görüşmelerinde konuşulan plân, Türkiye’ye coğrafik ve idarî imtiyazların verilmesini öngörmektedir. Dikelya’nın Türkiye’ye verileceğine ilişkin haberler, hiç de asılsız değildir. Anglo-Amerikan emperyalistler, Kıbrıs meselesini, NATO çıkarlarına uygun olarak çözmek için ağır baskı yapmaktadırlar. Hatta onlar, 6. Filo ile Kıbrıs’ı tehdit edecek kadar ileri gitmişlerdir. Bunun yanı sıra adı geçen bu kişiler, bu hususun uygun zamanda gerçekleştirilebilmesi için komplolar hazırlamaktadırlar” (Enosis,1979:11).

4.8. AKEL’İN XI. KURULTAYI’NDA ALDIĞI ÇÖZÜM KARARI:

AKEL tarafından XI. Kurultay’da alınan kararlar, oldukça dikkat çekicidir. Lâkin bütün bu kararların, ortak bir yönü vardır. Bu ortak yön, hepsinin de çözüm kararları niteliğini taşımasıdır. Buna göre AKEL Merkez Komitesi’nin bildirisi şu şekilde devam etmektedir:

“Yurtsever Kıbrıs Halkı (Rum), emperyalizm ve onun organlarının ENOSİS karşıtı davranışlarını kavramakta ve izlemektedir. Yine Kıbrıs Halkı (Rum), bütün çabaların, Kıbrıs’ı bölmek ve onu, NATO’ya ait bir köprübaşı hâline getirmek

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

amacına yönelik olduğunu bilmektedir. Kıbrıs Polisi (Rum Polisi) için silâh ithâl edildi diye, NATO taraftarlarının kopardığı yaygara ve Makarios'a karşı açılan iftira kampanyasının arkasında, hangi amaçların gizlendiğini, Kıbrıs halkı (Rum) bilmektedir.

“Kıbrıs halkı (Rum), gerek Makarios gerekse diğer temsilciler aracılığı ile, Türkiye'ye ya da bir başka yabancı güce¹³, bir karış toprak bile vermek niyetinde olmadığını, defaatle belirtmiştir. Kıbrıs halkı (Rum), ne coğrafi ne de idarî taksimi kabul edecektir. Ayrıca, bu halk, hakaret olarak kabul ettiğinden, federasyon veya Ada'nın NATO'ya bağlanmasını dahi reddetmektedir.

“Kıbrıs halkı (Rum), gerek ENOSİS hususunda fevkalâde ısrarlı olduğu için ne coğrafi ne de idarî imtiyaz vermeyi kabul etmektedir. Onlar, dıştan gelecek dayatmalar yerine, bizzat kendi hür iradeleri ile, kendi geleceklerini belirlemek istemektedirler. Bunun dışında öne sürülecek her türlü teklif, bu insanlar tarafından reddedilecektir. Cumhurbaşkanı'nın (Makarios) dediği gibi, Kıbrıs, bu tahribata maruz kalıp boyun eğecekse, şimdiden yok olmayı tercih etmektedir.

“Bugün, Kıbrıs halkına (Rum) ve onun sorumlu önderlerine düşen görev, ordu ve hükümet olarak, birlik ve beraberliğimizi artırmak ve millî kurtuluş cephesini daha da güçlendirmektir.

“Kıbrıs Hükümeti tarafından, polisler için ithâl edilen silâhlar, Kıbrıs'ın savunmasını güçlendirmektedir. Ve bunlar, en kısa sürede, bu amacın gerçekleşmesi için kullanılmalıdır (!). Kıbrıs Polisi'nin (Rum Polisi) silâhlanmasına karşı çıkanların esas amacı, yasadışı ve baltalayıcı olma gayesini güden, Kıbrıs ve ENOSİS aleyhtarlığıdır.

“Türk-Yunan görüşmeleri karşılığında, coğrafi ya da idarî yönetimde birtakım imtiyazların verilmemiş olması, ENOSİS'i getirmemiştir. Zaten bütün bunların, ENOSİS'i getirmesi olasılığı da pek yoktur. Aksine bu görüşmeler, Kıbrıs meselesini, içinden çıkılmaz bir hâl almasına ve adeta uçurumdan aşağı yuvarlanmasına sebep teşkil edecek tehlikeleri taşımaktadır. Bu nedenle, Kıbrıs meselesinin, en kısa sürede Birleşmiş Milletler'de yeniden ele alınması, gerekli olacaktır.

“Kıbrıs meselesi, Kıbrıslı Türkler ve Rumların barışçı yollar çerçevesinde, uzlaşması sonucu çözülebileceği mümkündür. Böylece Kıbrıslı Türkler ve Rumlar, ortak düşmanları olarak addettikleri emperyalizmin sinsî plânlarını, boşa çıkartabilirler.

“Kıbrıs Kurtuluş Mücadelesi, çok sayıda ciddi engellerle karşı karşıyadır. Belki de bu mücadele, değişik birçok evreden geçmek zorunda kalacaktır.

“Ancak, şuna yürekten inanmalıyız ki, birlik ve beraberliğimiz, YUNANLI KARDEŞLERİMİZİN yardımları ve tüm SOSYALİST ve ANTI-EMPERYALİST

¹³ Nato ve İngiltere

DÜNYANIN ve özellikle SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN DESTEĞİ SAYESİNDE, "ZAFERE" ulaşacağız" (Enosis,1979:12).

4.9. 1973'teki AKEL:

4.9. AKEL'in Lefkoşa İlçe Kongresi:

Parti Genel Sekreteri *Papaionnuou*, 22 Nisan 1973 tarihli Kongre'de bir konuşma yapmıştır. O, Kıbrıs Rum Toplumunda meydana gelen şiddet hareketlerine ve fiilî tecavüzlerine dikkat çekerek, Kıbrıs'ın NATO tarafından hazırlanacak bir plân içerisinde çözümlenmek istediğini belirtmiştir. Genel Sekreter, AKEL'in "KAYITSIZ, ŞARTSIZ, KARŞILIKSIZ ve GERÇEK ENOSİS'i NİHAİ AMAÇ OLARAK DESTEKLEMeye DEVAM ETTİĞİNİ" bildirmiş ve sözlerini şöyle tamamlamıştır:

"Ancak, çocukların dahi bildiği bir gerçek var ki, günün koşulları altında böyle bir ENOSİS'in gerçekleştirilmesi, olası değildir. Bu yöndeki girişimler, ya ikili ENOSİS'e¹⁴ ya da TAKSİM'e¹⁵ yol açacaktır. Ayrıca, şurası bir gerçek ki, ENOSİS, tedhiş faaliyetleri ve darbelerle ileri götürülmesi mümkün değildir. Pek tabii ki günün koşullarına istinaden, en doğru davranış, BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN BİR ÜYESİ OLAN ve HALKIMIZIN (RUM) ELİNDEKİ EN GÜÇLÜ KOZU OLAN KIBRIS DEVLETİ'Nİ KORUMAKTIR" (Enosis,1979:13).

Papaioannou'nun bu konuşmasından bir gün sonra (23 Nisan 1973), bir basın toplantısı düzenleyen EDEK Partisi lideri Dr. VASOS LİSSARİDES, Rumlar arasında ENOSİS tartışmalarının içeriğine ışık tutan bazı kavramların, örneğin *self-determinasyon*, *şartsız bağımsızlık*, *bağılantısız bağımsızlık* v.b., Rum siyasi sözlüğündeki gerçek anlamlarını bulmamıza yardımcı olan şu açıklamayı yapmıştır:

Onun bu demeci, 24 Nisan 1973 tarihli TA NEA¹⁶ ve diğer Kıbrıs Rum gazetelerinde yayımlanmıştır. Buna göre Dr. Lissarides'in demeci, aşağıdaki gibidir:

"Bu sıkıntının asıl nedeni Kıbrıs halkının, SELF-DETERMİNASYON hakkını kullanmasına izin verilmemesidir. Bu yüzden, çeşitli gruplar, değişik hedeflere yönelmiş olmalarından ötürü, krize sebebiyet vermişlerdir. İnsanlar, ENOSİS taraftarı olmasından, kimilerinin de ENOSİS karşıtı olmasından söz etmektedirler. Aslında bu kesinlikle doğru değildir. Zira, tüm KIBRISLI RUMLAR, ENOSİS TARAFTARIDIRLAR ve ENOSİS İÇİN HER TÜRLÜ ÖZVERİYE KATLANARAK, MÜCADELE VERMEYE HAZIRDIRLAR. Yeter ki, ENOSİS'İN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNE UYGUN KOŞULLAR OLUŞSUN" (Enosis,1979:13).

ENOSİS'in gerçekleştirilmesine uygun düşen koşulların, henüz oluşmadığını belirten LİSSARİDES, bu nedenle "BİRLEŞİK (ÜNİTER), BAĞIMSIZ ve EGEMEN

¹⁴ Ada'nın ikiye bölünerek, bir kısmı Yunanistan'a, bir kısmı da Türkiye'ye ihlâk edilmesidir.

¹⁵ Bölünme

¹⁶ Haberler

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

bir DEVLET'in” meydana getirilmesi amacını güden görüşmelerin, desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Demeçleri izleyen günlerde, *GRİVAS* taraftarı basın, örneğin *GNOMI*¹⁷ ve *ETHNİKİ*¹⁸, *Papaioannou* ile *Lissarides*'in konuşmalarını eleştirmiş ve ENOSİS'i desteklediklerine ilişkin sözlerinin, kesinlikle içtenlikten uzak olduğunu öne sürerek, adı geçen liderleri, “*İKİYÜZLÜLÜKLE*” suçlamıştır.

Makarios taraftarı basın ise *AKEL* ve *EDEK* liderlerinin demeçlerini, övgüye ve sevince mazhar olduğunu, özellikle o günün şartlarına karşın, bunu yapmalarının anlamı büyük olduğunu belirtmiştir (*Eleftheria Gazetesi,1973:7*).

4 Ekim 1973 tarihli *HARAVGİ* gazetesi, *AKEL* Genel Sekreteri *Papaioannou*'nun, Atina'nın *VİMA*¹⁹ gazetesine verdiği demecini yayımlamıştır. Demecin, *HARAVGİ*'de yayımlanan biçimi ile *ENOSİS*'e ilişkin bölümü, aynen şu şekildedir:

SORU: - “*Sizce, bugünkü Kıbrıs Devleti'nin meselesini, özellikle toplumlararası görüşmelerin başarı şansını ve Grivas'ın*²⁰ *silâhli eylemini nasıl değerlendiriyorsunuz?*”

CEVAP : - “*AKEL, öteden beri şu görüşü desteklemektedir. KIBRIS MESELESİNİN EN İYİ ÇÖZÜM BİÇİMİ, KIBRIS HALKININ (RUM) EGEMEN BİR HALK OLARAK, SELF-DETERMİNASYON İLKESİ UYARINCA, GELECEĞİNİ BİZZAT KENDİSİ TARAFINDAN KARAR VERMESİDİR. SELF-DETERMİNASYON İLKESİNİN UYGULANMASI HÂLİNDE AKEL, HALKI, KIBRIS'I YUNANİSTAN'LA BİRLEŞMESİ LEHİNDE OY VERMEYE ÇAĞIRACAKTIR.*”

“*ANCAK, BU BİRLEŞME, KOŞULSUZ VE KARŞILIKSIZ OLMALIDIR. Bazıları, AKEL'in, Kıbrıs'ın ancak sosyalist bir Yunanistan'la birleşmesini arzu ettiği ileri sürmektedirler. Bu tamamen asılsızdır. AKEL, ENOSİSTEN ÖNCE, YUNANİSTAN'DA SOSYALİST BİR REJİM KURULMASI BİÇİMİNDE BİR ŞART İLERİ SÜRMEYİ, HİÇ BİR ZAMAN DÜŞÜNMEMİŞTİR. YUNANİSTAN'DAKİ REJİM, tam olarak Yunan milletini ilgilendirmektedir. Unutulmaması gerekir ki hükümetler, geliş geçicidirler. Ancak, Yunanistan, her zaman için yerinde kalacaktır. Zirâ, o, ebedî olarak kalıcıdır. BİRLEŞME, YUNANİSTAN'LA OLACAKTIR. AKEL'İN MİLLÎ DÂVÂ ÜZERİNDEKİ BU TUTUMU, AÇIK VE SEÇİKTİR.*”

“*Ne var ki, Kıbrıs halkı (Rum), günün şartları içinde self-determinasyon hakkını kullanma ihtimalinden yoksun olduğu, inkâr edilemez. Bu nedenle, ENOSİS'in kayıtsız şartsız gerçekleştirilmesi, olası değildir. Bugünkü koşullar*”

¹⁷ Düşünce

¹⁸ Milli

¹⁹ Adım

²⁰ EOKA adlı yer altı örgütünün kurucusu ve lideri

altında izlenen “MÜMKÜN ÇÖZÜM” politikasıyla, güdülen amaç ÜNİTER, BAĞIMSIZ, EGEMEN ve TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜ OLAN BİR KIBRIS DEVLETİ’NİN KURULMASINDIR” (Enosis,1979:14).

5. AKEL ile İlgili Bazı Tespitler:

AKEL’in XI. Kurultayı’nda Papaioannou, Fandis ve Ziartides tarafından yapılan konuşmalar, göz önüne alınarak ortak bir tespit yapılmak istendiği zaman, şu görüntü ile karşı karşıya kalmaktadır. Bundan hareketle mevzunun, daha iyi anlaşılması için belli bir sistematige oturtulması, özenle dikkat edilmiştir.

5.1) KONU:

AKEL tarafından, Kıbrıs’ın Yunanistan’la birleşme kararının bir sonuca bağlanması.

5.2.) HAREKET NOKTASI:

5.2.1.) Milli dâva (ENOSİS) konusunda, Parti görüşünün saptanıp, açıklanma ihtiyacının hasıl olması;

5.2.2.) AKEL’le, ideolojik alanda karşıt ya da ayrı görüşte olanların, bizzat bu Parti’nin, ENOSİS’e karşı olduğu yolundaki iddialarının çürütülmesi;

5.2.3) AKEL’in ifadesi ile, “Kıbrıs halkının (Rum) ezici çoğunluğunun ne tür bir ENOSİS istediğini” veya en azından bu husustaki girişimlerin caydırılması;

5.2.4.) Parti görüşünü en üst düzeyde, en yaygın ve en etkili biçimde savunulması.

5.3.) NELER SÖYLENDİ:

5.3.1.) Dâvanın tek doğru, tek vatan sever çözüm biçimi, Kıbrıs halkının ezici çoğunluğunca desteklenen ve bu çoğunluğun amaç ve çıkarlarına uygun düşen çözümü, Ada halkının (Rum) self-determinasyon hakkını kullanarak, geleceğini serbestçe kararlaştırmasına olanak sağlayacak, TAM BAĞIMSIZLIĞA kavuşması...

5.3.2.) Partinin kurulduğu günden beri izleye geldiği politika, Kıbrıs halkının (Rum) “MİLLİ REHABİLİTASYONUNUN”, YUNANİSTAN’LA BİRLEŞMESİ...

YUNANİSTAN İLE BİRLEŞME

5.3.3.) Bu politika, Parti’nin tüm organlarıncı onaylanmış ve Parti kongresinde de bir karara bağlanmıştır.

5.3.4.) Amaç, ENOSİS dâvasını *soyut* bir slogan yapmaktan çıkartıp, tüm vatansever güçlerin etrafında birleştikleri, *idealist*, bir slogan yapmaktır.

5.4.) KARAR:

AKEL Kurultayı, kayıtsız, şartsız, serbest ve karşılıksız, halkın ezici çoğunluğunun istek ve çıkarlarına uygun olarak, millî rehabilitasyonu ve kayıtsız ENOSİS’i uygulayarak, Parti’yi bu yolda öncü rol oynamaya ve tüm gücü ile

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

elinden geleni yapmaya çağırır.

5.5.) **TAKTİK KARARLAR:**

Ancak günün koşullarına göre, bu tür ENOSİS'e (kayıtsız, şartsız ve karşılıksız) ulaşmada, kısa bir yol yoktur.

Bu nedenle, yapılacak iş:

5.5.1.) İlk etapta, halkın bağlı olduğu her türlü şeylerden kurtularak, "bağılantısız BAĞIMSIZLIĞI" ve self-determinasyon hakkının elde edilmesi gerekir.

5.5.2.) AKEL'in izlediği politika, sağcı çevrelerce, ENOSİS aleyhtarlığı olarak tanıtılmaktadır. Kurultay tarafından alınan karar, yeni bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sağcılara göre, AKEL de ENOSİS istemektedir; lâkin, onlar, sosyalist bir Yunanistan ile birleşmeyi arzulamaktadırlar.

5.6.) **TEZLER:**

5.6.1.) ENOSİS, gerçekten anti-emperyalist bir çözüm ve millî kurtuluş çaresidir (**Papiaonnou:3 Mart 1966**).

5.6.2.) Bu ENOSİS'in NATO çerçevesindeki ENOSİS'le hiç bir ortak yanı yoktur. (Papiaonnou: 3 Mart 1966)

5.6.3.) Çünkü AKEL'in desteklediği ENOSİS, hile katılmamış, saf ve anti-emperyalist bir ENOSİS'tir (**Papiaonnou:3 Mart 1966**).

5.6.4.) Gerçek ENOSİS, önce bağlarından kurtulacak olan bağımsız ve bağılantısız Kıbrıs halkının (Rum), özgür iradesinin bir sonucu olarak ortaya çıkacaktır (**Papiaonnou:3 Mart 1966**).

5.6.5) AKEL, ENOSİS'i soyut bir slogan olmaktan çıkarıp, tüm vatansever güçlerin etrafında birleştiği bir bayrak yapmıştır. (Fandis: XI. Kurultay'daki Konuşması)

5.6.6.) Öncelikle Türk unsuru ortadan kaldırmadan, ENOSİS'i ilân edemeyiz. Çünkü o zaman, Kıbrıs Rumları'nın elindeki en önemli kozu olan, "DEVLETİ TEMSİL" etme şansını kaybedebiliriz. (Ziatides: I. Kurultay'daki Konuşması)

5.6.7.) Bu nedenle, şimdiki durumda, doğrudan veya oldu-bittiye dayalı ENOSİS, NATO'ya ait bir çözümdür. (AKEL'in XI. Kurultay Kararı)

6. **SONUÇ:**

Kıbrıs Rum ve Yunan komünistleri, Kıbrıs meselesine bir hâl çaresi getiren Zürih ve Londra Antlaşmaları'na karşı cephe almışlardır. Bu anlaşmalara göre Ada, bağımsız bir devlet olmuştur. Aslında bu hâl tarzı ne Kıbrıslı Rumları, ne de Yunanlıları tatmin etmiştir. Fakat Atina ve Lefkoşa'da, bu durum, elzem ve ileri bir merhale sayılmıştır. Buna karşın Rum ve Yunan komünistleri, bu anlaşmalara karşı derhâl ve kesin bir şekilde cephe almışlardır. Çünkü beynelmilel

komünizmle, Akdeniz'deki yayılmasına engel olan Türk-Yunan ittifakını bozmak ve Yunanistan'ı da, Türkiye'yi de Batı Dünyası'ndan ve NATO'dan uzaklaştırmak için Kıbrıs konusunu istismar etmek, zarurî bir hâl almıştır. Böylelikle, 1959-1963 devresi içinde, Kıbrıslı Rum ve Yunan komünistler, Batılıların Yunanlılara, Türklere ve Ada'daki her iki topluma ihanet ettiklerinin propagandasını yapmışlar ve yalnızca Rusya'nın Yunanlılara, Türklere ve Kıbrıs'taki her iki topluma tam olarak destek verdiğini belirtmişler ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran "Kurucu, İttifak ve Garantörlük Antlaşmaları'na" daima karşı çıkmışlardır.

Kıbrıslı Rum ve Yunanlı komünistlere, 1963 yılında, yeniden Kıbrıs meselesinin, her zamankinden daha nâzik bir şekilde patlak vermesi, NATO'nun Doğu Akdeniz'deki etkinliğini azaltmak için büyük bir fırsat vermiştir.

Yunanistan ve Kıbrıs komünistleri, Kıbrıs meselesiyle ilgili olarak Türkler, İngilizler, Amerikalılar ve NATO ile her türlü müzakereye karşı olduklarını bildirmişleridir. Diğer taraftan onlar, Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi lehinde tavır takınmış olmaktan sakınarak, "aşırı Kıbrıs milliyetçisi" rolünü üstlenmişlerdir. Onların, Sovyet Rusya gibi istekleri, Kıbrıs'ın "kayıtsız, şartsız ve topyekûn bağımsızlık" ile tarafsızlığın tesisi ve yabancı üslerin sökülmesidir.

Kıbrıs buhranından faydalanan Rusya, Ada halklarının koruyucusu ve kendi kaderini tayin etme (self-determinasyon) prensibinin savunucusu olarak ortaya çıkmıştır. Bu arada Yunanistan'da, "Batılılara ve NATO'nun" aleyhinde olmak üzere, buna karşın "Rusya ve tarafsızların" lehindeki komünist propagandaları, görülmemiş nisbette artmıştır. Yunanlı komünistler, Amerikan Büyükelçiliği önünde "hiddet", Rus Büyükelçiliği önünde ise "minnet" gösterileri tertip etmişler ve Yunan halkının hislerini, bu yönde istismar etmişlerdir. Bununla birlikte 6. Filo'nun Kıbrıs'taki Pire limanını ziyaret etmesi, Amerikan ve Batı aleyhtarlığını yeniden tırmandırmıştır.

Bu zaman zarfında Türk-Yunan münasebetleri, hemen hemen kesilme noktasına gelmiştir. Bu, yalnız "Kuzey tehdidine" karşı, her iki ülkenin ittifakına yıkıcı bir darbe indirmekle kalmamış, aynı zamanda Yunanistan, Bulgaristan'la ilgili 80 milyon dolar borcunun iptalini bile kabul ederek, o sıradaki Papandreu Hükûmeti'nin gerçekleştirdiği Yunan-Bulgar yakınlaşmasında da önemli bir rol oynamıştır.

Rusya ise, hem Yunanistan, hem de Türkiye üzerine baskılarını artırmış ve bu memleketlerin her birine, Kıbrıs meselesindeki mücadelelerinde "dostluk" kavramı ile destek vermiştir. Bundan hareketli Rusya, "Kıbrıs Meselesi'ni" kullanmış veya bir başka deyişle bu meseleyi, bir araç olarak görmüş ve her iki ülkeyi, kendine yaklaştırmaya çalışmıştır. Böylece Doğu Bloku, Kıbrıs buhranını istismar ederek, tüm Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'e hâkim olacak bir konuma gelmek için çaba harcamıştır.

Bütün bunlardan hareketle AKEL, yukarıdaki konuşmaların ve mektupların ruhuna sadık kalarak kararını açıklamıştır.

**KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI**

Aslında yukarıda ifade edilen bütün tezler, tamamıyla birer aldatmacadır. Fakat ne gariptir ki, 11 yabancı ülkenin komünist partilerinin temsilcileri önünde, bütün bunlar söylendiği hâlde, onlar, hiç bir tepki göstermemişlerdir.

Her şey bir yana, “*anti-emperyalist ENOSİS*” kavramını savunan millet mevhumu, tamamıyla anlamsızdır.

AKEL'in üç liderinin ortaya koymaya çalıştığı husus, sol kampta yer alacak Yunanistan'la, birleşme isteğini belirtmiş olmasıdır.

Ne var ki *Papaioannou*, bunun böyle olmadığını, aksine NATO'ya üye olan Yunanistan'la birleşmekte, hiç bir sakınca görmediklerini, açıkça belirtilmiştir (4 Ekim 1973 HARAVGİ- *Papaioannou*'nun TOVİMA'ya demeci).

Ziartides'in belirttiği gibi, burada dikkat çeken en önemli noktalardan biri de, Türklerin, ENOSİS yolundaki tek engel olduğudur.

Bir yandan Parti'nin ENOSİS kararına bir anlam verebilmesi, diğer yandan *Ziartides*'in ENOSİS'e giden yolda, Türk unsurunu tek engel göstermesi ve Türk varlığına rağmen, uzun süren mücadele sonunda, mutlaka ENOSİS'in başarıya ulaşacağını belirtmesi, hangi anlamı taşımaktadır?

Bir diğer hayatî konuda bağımsızlık etrafındaki tartışmalardır ki, *AKEL*, buna da açıklık getirmiştir.

Ada'daki her iki toplumun, Kıbrıs hususundaki temel önerileri, aynı kelimelerle başlamaktadır. “*Bağımsız, Bağlantısız ve YansızKıbrıs*”. Ancak, aynı kelimeler her iki toplumda, değişik biçimlerde anlaşılakta ve anlatılmaktadır.

Bunlardan birincisi, *BAĞIMSIZLIK*'tir ki tam anlamı ile paradokstur. Türk tarafı, *ENOSİS*'ten duyduğu kuşku ile, *BAĞIMSIZLIĞIN*, bir güvenceye bağlanmasını savunurken²¹, Rum tarafı “*tam, açık, kesin, kayıtsız şartsız ve özgür*” bir *BAĞIMSIZLIK*'tan söz ederken, herhangi bir koşulun veya kaydın, *BAĞIMSIZLIĞI* zedeleyeceğini öne sürmektedir.

AKEL'in XI. Kurultayı'nda, üç liderin önemle vurguladıkları, niçin *BAĞLANTISIZ BAĞIMSIZLIĞIN* istendiğinin sebeplerini, açıkça ortaya koymuşlardır. Önce, her türlü bağlarından kurtulmuş olan halk (Rum), bağımsızlıktan sorumlu olmanın ve Rumlar için ne denli büyük bir *BAĞ* oluşturduğunu, açık seçik göstermekle birlikte, Kıbrıslı Türklerin kuşkularında, ne denli haklı olduklarını ortaya koymaktadır.

Rum tarafı, sadece *AKEL*'in değil, bir bütün olarak *BAĞLANTISIZ BAĞIMSIZLIĞIN*, *ENOSİS*'e giden en sağlıklı yol olduğunu bilmektedir.

Bu nedenle Kıbrıslı Rumlar, uluslararası formlarda, çekiciliğini her zaman

²¹ Kıbrıslı Türkler, bu mevzu için Türkiye'nin etkin ve fiili garantörlüğünü savunmaktadırlar. Zirâ, bu hak, Garanti Antlaşması'nın (1960) 4. maddesinde de yer almaktadır.

koruyan “BAĞLANTISIZ BAĞIMSIZLIK” deyimine, sıkı sıkıya bağlanmışlardır.

Konuşmalar ve alınan kararlar, yeterince açık olduğundan, tezlerin çoğuna değinme veya yorumlama ihtiyacı hissedilmemiştir. Lâkin, sorulması gereken birçok soru vardır. Bunlardan birkaçı şunlardır:

- Kıbrıslı Rumlar, 1966 yılına kadar kime karşı “MİLLÎ KURTULUŞ SAVAŞI” verdiklerini;

- NATO'nun üyesi olmak bir yana, tam bir emperyalist ülke olan Yunanistan ile birleşmenin, nasıl “anti-emperyalist ENOSİS” sayılacağını;

- Kıbrıs'ta, kimin gerçek bağımsızlığı içtenlikle savunduğunu, araştırmaya değer mi?

KAYNAKLAR

- ADAMS T.W. - Alvin J. Cottrell., (1967), **Communism in Cyprus**, London.
- “AKEL ve EDEK Demeçleri Sevgiye Mazhar Oldu”, **Eleftheria Gazetesi Özel Arşivi**, 25 Nisan 1973, s. 7.
- “AKEL'in Demeci”, **Haravgi Gazetesi Özel Arşivi**, 17 Ağustos 1960, s. 1.
- “AKEL'in Merkez Komite Beyannâmesi”, **Haravgi Gazetesi Özel Arşivi**, 29 Eylül 1963, s. 7.
- “Andreas Fantis'in Demeci”, **Neos Dimokratis (Yeni Cumhuriyet-Lefkoşa)**, 3 Haziran 1960, s. 3.
- “Amerikan Gazeteciler Grubu Başkanı Mr. Tom Ireland'ın Beyanâtı”, **Halkın Sesi Gazetesi Özel Arşivi**, 13 Mart 1955, s. 3.
- ARMAOĞLU Fahir., (1989), **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1980)**, C. I., Ankara.
- DELİCEIRMAK Orbay., (1998), **Yerinden Yeller Esen Anayasa**, Lefkoşa.
- ENOSİS Resolution By AKEL At It's 11th Congress 3-6 March 1966 Nicosia, **Basic Documents On Cyprus, Public Information Office**, Nicosia, 1979.
- FANTİS Andreas: “The Rise of Socialism”, **Neos Dimokratis**, April 1961, s.281-286.
- FOLEY C (ed.), (1965), **The Memoirs of General Grivas**, New York.
- GAZİOĞLU Ahmet C.: “Bağımsızlığa Karşın Belgelerle ENOSİS-I”, **Kıbrıs Postası Gazetesi Özel Arşivi**, 8 Temmuz 1983, s. 9.
- GEORGALAS G.: “La Question de Chypre et el Communisme”, **Est Et Quest** (1966) 327, s. 25-31.
- GOYTİSOLO Juan: “Öteki Kıbrıs II”, **Hürriyet Gazetesi Özel Arşivi**, 4 Ağustos 1992, s.11.
- “Gromyko'nun Kıbrıs'la İlgili Beyanı”, **İzvestia Gazetesi Özel Arşivi**, 21 Ocak 1965, s. 4.
- “Hayal Kırıklığı”, **Haravgi Gazetesi Özel Arşivi**, 18 Aralık 1965, s. 1.
- KARAL Enver Ziya., (1983), **Osmanlı Tarihi**, C. IV., Ankara.
- “Kıbrıs”, **Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi**, C. III., İstanbul, 1974, s. 910.

- 144 **KIBRIS RUM KOMÜNİST PARTİSİ'NİN (AKEL)**
3-6 MART 1966 TARİHLİ XI. KURULTAYI'NDA ALDIĞI ENOSİS
(İLHÂK) KARARI VE S.S.C.B.'NİN KIBRIS POLİTİKASI
- “Kıbrıs”, **Anabritannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, C. XIII, İstanbul, 1986, s. 243.
- “Kıbrıs'ta AKEL Kurultayı”, **Pravda Gazetesi Özel Arşivi** (Moskova), 3 Mart 1966, s. 2.
- KİTSİKİS Dimitri, (t.y.), Yunan Propagandası, İstanbul.
- “Komünist Hareketlerin Öncüsü”, **Haravgi Gazetesi Özel Arşivi**, 8 Aralık 1960, s. 1.
- KUTAY Cemal., (1980), Etniki Eterya'dan Günümüze Ege'nin Türk Kalma Savaşı, İstanbul.
- “Makarios'un Çarpıcı Demeçleri”, **Kathimerini Gazetesi Özel Arşivi** (Atina), 9 Mart 1966, s. 1.
- MENDE Gerhard Von., (1966), Komünist Bloкта Milliyet ve Mefkûre, Çev.: Fethi Tevetoğlu ve Aziz Alpaut, Ankara.
- ORHONLU Cengiz: “Batı Trakya'da Türk Nüfusu”, **Türk Kültürü Araştırmaları**, I (1964)1, s. 61.
- POTYEMKİN Vladimir., (1978), **Uluslararası İlişkiler Tarihi - Başlangıçtan Bugüne Diploması Tarihi**, C. I., Çev.: Atilla Tokatlı, İstanbul.
- S. Department of Labor Bureau of International Labor Affairs, Directory of Labor Organizations (Europe), Washington, **US Government Printing Office**, Volume: I., 15 May 1969.
- SARINAY Yusuf., (1989), **Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi**, Ankara.
- “Sovyetler Birliği'nin Dünya Barışına Katkısı”, **Haravgi Gazetesi Özel Arşivi**, 5 Haziran 1960, s. 1.
- “S.S.C.B.'nin Kıbrıs'la İlgili Görüşleri”, **Pravda Gazetesi Özel Arşivi** (Moskova), 25 Ocak 1966, s. 2.
- TEVETOĞLU Fethi: “Komünizm Açısından Kıbrıs”, **Önasya Mecmuası**, I (Ocak 1966) 5, s. 2-3.
- “The Declaration of AKEL”, **The Cyprus Mail**, 27 January 1969, s. 1.
- “The Letter of Krusçev”, **New York Times**, 8 February 1964, s. 2.
- “The Manifest of AKEL”, **The Cyprus Mail**, 29 August 1965, s. 8.
- The New York Times**, 27 March 1966, s. 6.
- Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea**, (1985), Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Ankara.
- “Vahşi Eokacıların Bir Senelik İğrenç Faaliyetleri”, **Halkın Sesi Gazetesi Özel Arşivi**, 3 Ocak 1959, s. 1.
- VAROĞLU Mim: “Kıbrıs Yunanistan'a Verilemez”, **İstiklâl Gazetesi Özel Arşivi**, 7 Aralık 1949, s. 2.